

Em. Žák:

Písmo svaté jako četba laiků.

Dr. Jan Merell:

Krása Starého zákona.

Krása evangelií.

1 9 4 0.

Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba v Praze.

Vzdělávací knihovna katolická.

Pořádá Dr. Jan Merell.

Nové řady svazek XVII.

Nihil obstat.

Prof. Dr. Joseph Heger,
censor.

Imprimatur.

Pragae, die 26 Aprilis 1940.

Prael. Dr. Theophilus Opatrný,
Vicarius Generalis.

N. 5445.

Ú v o d e m.

Sv. Bernard, opat clairveauxský, pro líbeznost svojí mluvy zvaný „doctor mellifluus“ medotoký (zemř. r. 1153) napsal o Písmu sv. toto: „Blahoslavení, kteří slovo Boží slyší a ostrihají ho“ (Luk. 11. 28.). Chcete-li věděti, jak jsou blahoslavení? Spočátku, zaznívají slovo Boží v duši jejich, znepokojuje a soudí; avšak hned potom, neodvrátíš-li sluchu, oživuje, obměkčuje, zahřívá, osvěcuje, čistí. Ono jest pokrm i meč náš, lék i posila i odpočinek i vzkříšení i dokonání naše.“ (Serm. 24. 2.)

Slova velikého církevního učitele platí též dnešku. Otevíraje Písmo sv., dáváš mluvit Bohu do svého svědomí. Ale protože mnohý nechce naslouchati hlasu jeho, čtení Písma sv. raději se vyhýbá. Za dob živé a pevné víry nebylo tak. V dávnejší církvi „lectio continua“ Písma sv. byla obvyklou součástí bohoslužby. A přece bylo tak, kdy knihu Písma sv., provázeného správným výkladem, velmi těžko bylo si opatřiti.

V záplavě různých knih světského obsahu, belletrie a novin Písmo sv. jako by nemělo již místa. Bylo méně nežli Popelkou. A přece kolik skvostů věčné pravdy a krásy skrývá se pod jeho šatem! Boží pravda vane z jeho stránek. Ono slovo Boží, které domnívali se slyšeti staří Řekové v šumotu posvátných dubů dódónských.

Papež Benedikt XV. ve své encyklice „*Spiritus Paraclitus*“ čtení Písma sv., jak v staré církvi denně bylo obyčejem, vřele laikům doporučil; a je též snahou Katolické akce obracet zřetel katolíků k Písmu sv. Vedle dávného vydání Bible české z roku 1857, dávno již rozebraného, máme po ruce

Zlatou bibli, provázenou obrazy klassických malířů, dále nový, poznámkami a vysvětlivkami opatřený překlad dra Hejčla a dra Sýkory a konečně „Písmo sv. v obrazech“ z roku 1936. Také „Nový zákon Pána našeho Ježíše Krista“, opatřený výkladem dra Jana Lad. Sýkory dobře poslouží těm, kdo aspoň četbou Nového zákona se spokojí.

Slovo, které slyšel v zahradě svatý Augustin: „Vezmi a čti“, a které způsobilo obrat v jeho duchovním životě, zní i dnes každému, kdo syt pozemských, denně se měnících pravd, touží po slyšení věčné pravdy s nebe. Vážní lidé vždy ve chvílích oddechu, za jitra nebo večera, rádi sáhali po bibli, aby z ní čerpali sílu i posvátný klid pro svoji duši. V těchto krátkých úvahách jest toho řada dokladů.

Přední norský spisovatel Björnson krásně napsal: „Slova básníků podobají se mincím z ryzího kovu raženým. Jsou cenné; ale jejich ráz rychle se otře a peníz ztrácí na hodnotě. Slovo Páně je však jako démant; nikdy se neotře a lesk jeho je stejný dnes, jako o posledním soudu.“

„Uchla tráva, a spadl květ; ale slovo Hospodina našeho zůstává na věky.“ (Isaiáš, 40. 8.)

Musím též připomenouti, že tyto úvahy jsem psal v různých dobách, čímž se stalo, že některé myšlenky v nich, byť s jiného hlediska, stručně se vracejí.

Vděčně též vzpomínáme ochoty dr. Jana Merella, který mé pojednání kritickým duchem prohlédl, je doplnil a svojí úvahou o kráse Starého a Nového zákona pro čtenáře-laika též ozdobil.

*Nemohu si na konec odepřít, abych zde neuvedl
něžnou básničku Adolfa Heyduka o čtení bible
u našich předků za zlatých starých časů.*

Při bibli.

*V pohorské vísce matném při kahánku
dvě stará srdce pospolu:
babička v bibli poslední čte stránku,
dědeček dříme u stolu.*

*Půl věku četli z oné svaté knihy:
Pán Bůh jim chránil chudý praž,
na starých hlavách necítily tíhy,
bílých jak sněhy na horách.*

*Ta svatá kniha celým jejich světem ...
Dočetli; hlavy sklonili,
jediné Amen znělo dvojím retem —
ráno jim hrany zvonili.*

„Obrázky“.

I.

Písmo sv. právem nazývá se „*knihou knih*“; t. j. nejvznešenější a nejposvátnější knihou, jaká kdy byla v lidských rukou. A to jak pro svůj *původ*, tak pro svůj *obsah*.

Písmo sv., či přesněji řečeno sbírka svatých knih, bylo napsáno z *vnuknutí Ducha sv.* (inspiratio). Duch sv. vyvolené muže ke sepsání svatých knih přiměl, vnuknul jim, co napsati mají, a při psaní osvětluje jejich rozum i posiluje vůli, před každým pochybením chránil. Knihy tyto obsahují *slovo Boží*.

Všichni svatopisci Starého zákona byli si plně vědomi, že píší z vnuknutí Ducha sv. Počínaje Mojžíšem až do posledního proroka cítí se nástrojem Hospodinovým. Sami doznávají, že Hospodin jim poručil tyto knihy psáti (Isaiáš, Jeremiáš, Ezechiel). Sám Kristus potvrdil, že psali svatopisci z vnuknutí Ducha sv. Kristus Pán otázal se fariseů: „Co se vám zdá o Kristu? Čí jest syn?“ Řkou jemu: „Davidův.“ I řekl jim: „Kterak tedy David nazývá ho v Duchu Pánem, pravě: Řekl Hospodin mému Pánu: Zasedej po mé pravici, dokud nedám tvé nepřátele za podnož tvým nohám. Nazývá-li ho tedy David svým Pánem, kterak je syn jeho? (Mat. 22. 41.—45.) Zde Kristus Pán přímo dotvrzuje, že král David jako svatopisec psal v Duchu, t. j. z vnuknutí Ducha svatého.

A dále: Sv. Petr připomíná věřícím: „*To přede mějte na vědomí, že žádné proroctví Písma nespočívá na výkladě vlastním, neboť nikoli z vůle lidské stalo se kdy proroctví, nýbrž Duchem svatým nadchnuti mluvili svatí lidé Boží.*“ (II. Petr. 1. 21.) Sv. Matouš, který psal své evangelium, aby dokázal Židům, že Kristus jest zaslíbeným a očekávaným

Messiášem, provází mnohé události ze života Kristova slovy: „*Toto pak se stalo, aby se naplnilo, co bylo pověřeno od Pána skrze proroka...*“ (Matouš 1. 22.) Rovněž sv. Pavel prohlašuje Písmo sv. Starého zákona za knihy, napsané vnuknutím Ducha svatého, když praví: „*Všecko Písmo od Boha vdechnuté jest užitečno k učení.*“ (II. Tim. 3. 16.) Proto církev ve svém vyznání víry nicejsko-cařihradském slavně vyznává: „*Credo in Spiritum sanctum, qui locutus est per Prophetas*“ Věřím v Ducha sv., jenž mluvil skrze Proroky.

O inspiraci Písma sv. také svědčí, že Židé vždycky věřili v ně jako v knihu, samým Hospodinem vdechnutou. Vždy s nesmírnou obezřetností, pozorností a obětavostí opatřovali si jeho opisy. Rabíni učili, že v Písmě sv. není slova, na němž by hory viseti nemohly. V čas pronásledování je úzkostlivě skrývali; a jak svědčí dějepisec *Josef Flavius*, „raději snesli veliká muka, než by byli slovo promluvili proti knihám těm.“ —

O inspiraci knih Nového zákona není potřebí se šířiti. Sv. Otcové a učitelé církevní vždy poukazují na slova Kristova, jenž pravil: „*Utěšitel pak, Duch svatý, kteréhož Otec pošle ve jménu mém, ten vás naučí všem věcem a připomene vám všechno, co jsem mluvil vám.*“ (Jan 14. 26.) A dále: „*Když přijde onen Duch pravdy, naučí vás všelike pravdy.*“ (Jan 16. 12.) Neomylnost svatopisců při sepisování Písma sv. vyplývá z *neomylnosti v úřadě apoštolském*. To bylo jednomyslné přesvědčení církevních učitelů, kteří často nazývali Písmo sv. „*oraculum Spiritus sancti*“, věštbou Ducha sv., nebo „*dominicae scripturae*“, písmem Páně. A křesťané ve stejné posvátné úctě a vážnosti chovali je, jako Židé svůj zákon. Vzpírali se vydati je svým pronásledovatelům; a ty, kdo tak učinili (*traditores*), považovali za odpadlíky.

Písmo sv. bylo psáno Duchem sv., ale lidskýma rukama. Při tom ovšem šetřil Duch sv. povahy svatopisců a vzdělání, za kterých těž způsob psaní, sloh a výraz, je rozdílný.

Uvažuje o této jedinečné přednosti a povýšenosti

Písma sv., napsal Fr. W. Foerster toto: „Máme-li býti k velikým dílům světové literatury spravedliví a zároveň nedostižnou výši Starého i Nového zákona chápati, neměli bychom vůbec bibli do literatury vřadovati. Slovo „zjevení“ vždy zůstane jediným slovem, kterým můžeme vznešenou sílu a jasnost biblických událostí náležitě vystihnouti.“ (Foerster, Jugendlehre, str. 113.)

II.

„Porovnány s biblí jsou všechny lidské knihy, i ty nejlepší, přec jenom jako oběžnice, které všechno své světlo a svůj lesk mají od slunce.“

Slavný fysik, hrabě Robert Bayle.

Ale i s *hlediska čistě rozumového* je bible nejvelikolepější knihou světové literatury. V ní shledáváme se se všemi možnými lidskými typy, nejružnějšími jejich osudy, s jejich zápasy, spory, vítězstvím i pádem. Zde vystupují králové i žebráci, moudří i nerozumní, zbožní i bezbožní, ctnostní i ďáblem posedlí, stateční i zbabělí. V ní dočítáme se o bojích, vítězstvích i porážkách, o zmatech a katastrofách. Poznáváme, že zlo jenom zdánlivě a na nějaký čas nabývá převahy; ale pravé a konečné vítězství připadá pravdě a spravedlnosti. Plní se slovo sv. Augustina: „*Deus patiens, quia aeternus*“ Bůh shovívá, protože je věčný.

Bible je také proto nejvelikolepější knihou světa, poněvadž největší mužové dějin, t. j. ti, kteří opravdu dějiny tvořili, v ní vystupují a mluví nejenom ke svým současníkům, ale i k lidstvu všech věků. Ujištění Kristovo: „*Slova má nepominou*“, platí všem knihám Písma sv. V bibli žijí a mluví patriarchové svojí vážnou v pravdě oteckou vladařskou mluvou; proroci plamenným slovem a ve vznešených obra-

zech a viděních zachycují přítomnost a líčí budoucnost národu israelského a v ní též osudy lidstva. Zde ozývají se pěvci vroucích zpěvů a vyličují různé city, jakých lidská duše je schopna. A po nich následují apoštolové a učedníci Kristovi, kteří v prosté a klidné formě, beze všech ozdob, vše jako samozřejmé, líčí podivuhodný život a řeči Krista, „otce budoucích věků“.

Sám *Nietzsche*, zavilý popěrač, ale marný potírač všeho nadpřirozeného, s úctou píše o velikých postavách Starého zákona. Praví: „V židovském Starém zákoně, v knize o božské spravedlnosti, jsou lidé, události a řeči v takovém velikém slohu, že řecké a indické písemnictví nic nemůže jemu stavěti po bok. Člověk stojí s hrůzou i úctou před těmito nesmírnými pozůstatky toho, čím kdysi sám byl, a při tom zmocňují se ho smutné myšlenky nad starou Asií a nad jejím vysunutým poloostrovem, Evropou, která chce oproti Asii znamenati pokrok lidstva.“

Německý spisovatel *Gottfried Keller* vyslovuje svůj podiv, že to, co „před mnohými tisíciletími událo se pod dalekými palmami“, stále chce býti základem a normou našeho moderního života. Ale při tom Keller zapomíná, že právě pod oněmi dalekými palmami ono „věčné lidské“ bylo tak hluboce a živě procítěno, že na oněch postavách můžeme nejlépe měřiti a v nich jako v zrcadle spatřovati dnešní život v jeho sklonech, ctnostech i vášních, i v jeho závěrečných osudech. Tyto veliké osobnosti stojí tu izolovány, jako vyňaty ze svého prostředí, aby ve svém osamocení tím zřetelněji vystoupily.

Uvažuje o tomto obsahu Starého zákona, napsal profesor *Herman Gunkel* toto: „Kde jest v celé literatuře moderních národů dílo, jež by rozmanitostí náboženských postav mohlo se postavit na roven Starému zákonu? Bible je kniha, podobná *mnohotvárnému* pohoří. Jsou tu vrcholy, které týčí se k nebesům, kde mocný heros stojí vysoko nad ruchem lidí před svým Bohem. Jsou tu přátelské roviny, v nichž šeptají Boží studánky a šumí nebeské stromy, a vedle nich otevírají se hrůzné samoty a

propasti, v nichž se ztrácí hloubající pöchybovač. V údolích je výhled omezen horami, náboženství je poutáno lidovostí; ale někdy otevírá se obzor, a my hledíme ven do světa národů a slyšíme věštbu, že i oni jednou mají se obrátiti k pravému Bohu. Zde hlásají proroci ve svých hřímavých řečech vznešené pravdy čistého náboženství, a prst Boží píše věčné zásady mravnosti na kamenné desky. Zde zaznívají pravěká slova zbožné touhy, víry v žalmech: „Jako jelen touží po prameni čisté vody, tak volá duše má, Bože, po tobě.“ „Pane, ty jsi naše útočiště. Stvoř, Pane, ve mně srdce čisté.“ Zde zvěstuje zákonodárce přikázání Boží Israeli: „Miluj Boha z celého srdce svého!“ Zde ukazuje mudrc řád Nejvyššího v lidském životě; a také zaznívá hlas hloubajícího: „Ó, marnost nad marnost; vše je marnost!“ A to vše jak je rozmanité v podivuhodné prostotě, jak toho žádné příští pokolení nikdy nedocílilo. To je ona nesrovnatelná přednost oné starobylosti. Jak prostý je Starý zákon u porovnání na př. s listy sv. Pavla! Nejrozumnější myšlenky, pravdy náboženské — a to je snad v koruně Starého zákona nejzářivější drahokam — jsou vtěleny v jeho nesrovnatelných vypravováních, pohnutých i něžných, vážných i líbezných: pestrý svět, nejhlubší myšlenky v prosté formě. Ano, pro toto spojení náboženské hloubky s jednoduchostí formy vracely se všechny věky vždy znovu a znovu k Starému zákonu jako k věčné omlazovací studni.“ (*Gunkel: Das alte Testament im Lichte der modernen Forschung, str. 53.*)

A ještě jednoho chci vzpomenouti.

Přední katolický spisovatel *Ernest Hello* napsal: „Písmo sv. je jako propast. Není možno říci, jak je hluboké, a rovněž není možno říci, jak jest jednoduché. A jestli jedna z těchto vlastností vyvolává můj údiv, není to hloubka, ale jednoduchost. Ústa Kristova mluví skoro jen důvěrná slova, a to o věcech, které nejčastěji jmenuje, o věcech denního života. Život na venkově, denní práce, polní květiny mají velkou úlohu v jeho řečech, a co my ve své řeči nazýváme vědou, nemá zde místa. Dítě, dělník,

rolník naslouchají evangeliu a nediví se. Ale když táž slova, jež jsou tak prostá, že zahanbují ducha, stanou se denním chlebem myslitelů a badatelů, bohoslovců a svatých, hned je zjevno, že tato prostá slova jsou plna takové hloubky, že nikdo jejich dna nemůže změřiti. A čím déle o nich přemýšlí, tím jasněji poznává, že ještě více o nich musí přemýšleti. A čím spíše kdo je chápe, tím jasněji poznává, že jim ještě plně nerozumí. Neučený myslí, že je pochopil a neklame se zcela, neboť může něco málo rozuměti. Učený duchovní člověk, který celý život se jimi zabýval, vidí každý den jasněji, že mu ještě všechna svá tajemství neodhalila. A nikterak se nemýlí.“

Písmo svaté Starého zákona.

Slova sv. Augustina: „In vetere novum latet, in novo vetus patet“ vystihuje jasně poměr obou Zákonů. Starý zákon byl podle slov sv. Pavla „*paedagogus in Christum*“. A jenom nepochopení jeho účelu, jeho messiánské průpravy a poslání svedlo některé myslitele, že viděli takový zásadní a podstatný rozdíl mezi Starým a Novým zákonem, že Starý zákon prostě vylučovali z náboženské výchovy věřících. (Již manichejský bludař Marcion v 3. století.) Z dějin prvotní církve zachovala se rozmluva sv. Justina, filosofa, se židem Trifonem. Rozmluva trvala dva dny, a náleží k nejznamenitější písemné památce křesťanského starověku. Justin v ní dokazuje, že Starý zákon předobrazoval a nastiňoval Ježíše Krista, poněvadž všechna starozákonná proroctví na něm se vyplnila. „Proto kdo nevěří v Krista, nevěří ani v proroky, kteří o něm předpovídali.“

V Starém zákoně znovu a znovu ozývá se vědomí hříchu a z něho vyplývající touha po Vykupiteli. Hřích se ukazuje v plné své hrůze a ve svých následcích. Bázeň před hrozícím a trestajícím Hospodinem otřásá nitro Israele. Taková byla zkušenost těch, kdo v Starém zákoně četli. Jakmile však přišel očekávaný Messiáš, který svým trojím úřadem lidstvo vykoupil a hřích byl usmířen, poměr člověka k Bohu se změnil. Ukázala se nejvyšší láska a milosrdenství. Zaznělo slovo: „Otec, jenž jest na nebesích.“

Jako velcí mistři malířského umění rádi vytvářeli temné pozadí, aby z něho jas ušlechtilých postav tím krásněji vynikal, jako znázorňovali hrůzy zavrženců v krajinách bez světla, aby nad nimi dávali jásati v záři nebeské vyvoleným Božím, tak Starý

zákon mluví o hříšném pádu. Ale odpad duše od Boha je všude živě pocíťován. Starý zákon staví člověka před veliké rozhodnutí života: Buď s Bohem, anebo proti Bohu. V řečích proroků otevírá se duchovní svět nejhlubších a nejvznešenějších myšlenek o Bohu, o smyslu a účelu světa, o povinnostech člověka, a to s takové výše a čistoty, jaké v dějinách starověku marně bychom hledali. Jimi předpověděný Messiáš, beránek, snímající hříchy světa, nemá nic společného s politickými světovými plány, jaké v pozdějších názorech židovského náboženství se jeví. Je to náboženství vroucí duše, jehož nejkrásnějším projevem jsou slova žalmu: „*Nebo co mám na nebi kromě tebe, a bez tebe co bych chtěl na zemi?*“ (Zalm 72. 25.) Žalmy, tyto nejvzácnější rozlety lidského srdce, náležejí k nejvznešenějším básnickým klenotům lidstva, tak dlouho, pokud ono bude mít smysl pro krásu a vroucí zbožnost víry.

Filosofie má tisíce knih, které abstraktně jednájí o hmotě a duchu. Ale tomu, kdo je pročítá, se zdá, že ona učená pojednání ani se netýkají skutečného, živého člověka. Bible pojednává o témže problému. Ale nikoli abstraktně. Duch a hmota, ctnost a hřích vystupují zde v plné životnosti a narážejí na sebe v častém boji. *A tento boj pocíťujeme jako svoji vlastní záležitost*; na dávných událostech prožíváme svůj vlastní rozpor.

„Není knihy, v které by právo Boha na lidskou duši a spolu onen stud člověka nad odpadem od Boha tak výrazně byly líčeny a tak mocně všechn život pronikaly, jako se děje v bibli. A je to právě Starý zákon, kde člověk tak jasně je přistižen ve všech svých poklescích, z nich usvědčen a zároveň ze svého bloudění tak mocně je volán zpět, aby se rozpomenul na své vlastní určení.“ (Fr. W. Foerster.)

Je nedůsledností odlučovati Starý zákon od Nového zákona. Vždyť Ježíš Kristus sám dovolává se výroků Starého zákona. Praví kterémusi zákoníku, který chtěl jej pokoušeti: „V zákoně co čteš?“ Sám dovolává se Starého zákona, že na něm proroctví jeho se vyplnila. Bez Starého zákona neměl by Nový

zákon svého historického všestranného základu, byť bychom si jej ovšem dovedli představití bez něho. V jeho myšlenkovém obsahu prodléval Kristus často. I v hodině největšího utrpení jako obětující se Boho-
člověk dlí v Starém zákoně a volá: „Eli, Eli, lamma sabachtháni“, t. j. „Bože můj, Bože můj, proč jsi mne opustil.“ (Žalm 21. 1.)

Ježíš miloval žalmy a proroky, a již tím jsou nám svatými. A všichni muži Nového zákona žili též v Starém. Proto kdo by chtěl Novému zákonu rozuměti bez Starého? A jak mnohé chrámové písně zrodily se ze žalmů! O tyto poklady zbožnosti, které všichni muži Boží dobře znali — tak voláme k nepřátelům Starého zákona — chtěli byste naše shromáždění připravit? Nikoli. Pokud budou křesťané, nedají si Starý zákon vzíti. Byl by to úpadek nejenom v náboženství, ale veškeré duchovní kultury, kdyby k tomuto nemožnému došlo.

Nový zákon odloučení od Starého znamená uříznouti podzemní kořeny vinného keře. Někteří moderní učitelé srovnávacího bohosloví Písma sv. prohlašují, že Starý zákon, který líčí Boha jako hněvivého, anostivého Pána, je důkazem hrubého, anoprimitivního nazírání na Stvořitele světa. Přehlízejí, že u všech národů božství bylo chápáno jako bytost přísná, hněvivá, trestající. To byla jejich víra i životní zkušenost. Bázeň byla hlavní cit, který určoval poměr předkřesťanského člověka k Bohu. Teprve srovnávající ducha a smysl Starého zákona s Novým, chápeme jasně onu nesmírnou povýšenost našeho křesťanského náboženství. Tento rozdíl vyslovil svatý Augustin dvěma slovy: Timor a amor. Bázeň a láska. Ze Starého zákona vane posvátná bázeň před Bohem; z Nového zákona dýše otcovská láska Boží k nám.

Písmo svaté Nového zákona.

Nový zákon, napsaný z vnuknutí Ducha sv. některými apoštoly a jejich učedníky, má *značně jiný ráz*, nežli Starý zákon. Z tohoto hledí na čtenáře Jehova, Bůh spravedlivý a přísný. Slibuje věrným plnitelům zákona požehnání na statcích pozemských a četné potomstvo. V Novém zákoně mluví k nám Bohočlověk Ježíš Kristus. Učí nás hleděti na svého Otce jako na zdroj vši lásky, shovívavosti a milosrdenství. Prohlašuje, že každý člověk je naším bližním, kterého máme se v jeho potřebách ujmouti, že máme odpouštěti nepřátelům, zlé spláceti dobrým a nikoli v duchu odvety řídit se starozákonným: Oko za oko, zub za zub.

Souvislost mezi oběma Zákony vystihuje svatý Pavel slovy: „*Druhdy Bůh na mnohokráte a mnohými způsoby mluvil k otcům našim skrze proroky. V těchto však dnech doby poslední mluvil k nám skrze Syna svého.*“ (Žid. 1. 1.) V Starém zákoně mluvil Bůh skrze své služebníky; v Novém zákoně mluví k nám jednorozený jeho Syn, „výblesk slávy a výraz podstaty jeho“.

Sv. evangelisté, dva z nich (Matouš a Jan), očití svědkové skutků a slov Kristových, prostým a při tom lapidárním slohem zaznamenali, co z vnuknutí Ducha sv. měli za nutno zápisu.

Sv. Matouš je prvním z historiků. Vypravuje o Ježíši Kristu, jeho učení a jeho skutcích palestinským Židům proto, aby jim dokázal, že jimi očekávaný Messiáš již přišel a slíbené království již založil. Je to Ježíš Kristus, jimi na smrt vydaný; neboť na něm se vyplnilo vše, co proroci o budoucím Vykupiteli předpověděli.

Sv. Marek, průvodce sv. apoštolů, Petra a Pavla, napsal své evangelium pro křesťany v Římě, aby uchoval v jejich paměti, co sv. Petr ústně jim kázal.

Sv. Lukáš, původem pohan, povoláním lékař, byl věrným průvodcem sv. Pavla na jeho cestách apoštolských, napsal své evangelium jakémusi Theofilovi, aby ten, původně pohan, poznal pravdu všech těch slov, jimž jej učil. Vypravuje mnohé z dětství Ježíšova, a rovněž o jeho matce Marii Panně. Proto se též často nazývá „*evangelistou Panny Marie*“. Je též bohat na četné paraboly Kristovy. „Všechna vánoční poesie a z převázné části i mariánská úcta křesťanských národů má své prameny v jeho evangeliu. A nejen dějinný a dogmatický obsah, ale i něžná poetická vůně, dětinná zbožnost, andělská radost je to, které jako nepomíjitelné, věčné jaro mládí z těchto tajemství vyzařuje. Evangelium sv. Lukáše již z tohoto důvodu mělo by se počítati k nejplodnějším a nejblahodárnějším zjevům světové literatury, protože *uchovalo tři první křesťanské básně*: Benedictus Zachariášův, Nunc dimittis starce Simeona a Magnificat panenské Bohorodičky. Kdyby všechna jiná poesie měla jednou uschnouti nebo zvadnouti, pak „Gloria in excelsis Deo“ vánoční noci hlavní její část znovu by vzkřísilo.“ (Baumgartner Geschichte der Weltliteratur. I. 144.)

Evangelium sv. Jana je obzvláště theologií o božství Kristově. Popisují-li ostatní apoštolové především pozemský život Kristův, staví sv. Jan Krista takořka do nejširších obzorů minulosti a budoucnosti. Kristus není v něm kreslen jako pozemský poutník, ale hlavně ve svém předpozemském bytí jako Logos ve věčných hlubinách božství a Tvůrce světa, potom jako vítěz nad smrtí a jako král a příští soudce světa v nadsvětí. A především *Apokalypse* (Zjevení) podává velikolepá vize do budoucnosti.

Sv. Pavel je výslovný bohoslovec, který idey a návod Kristův přelévá do praktické správy duchovní a v ní žádá jeho používati. Jeho listy jsou též po stránce literární zvláštní hodnoty. Baumgartner praví o listech sv. Pavla, že vedle jasných výkladů a vý-

borného způsobu dokazování obsahují též nadšeně, ohnivé výzvy a místa vysoké poetické síly, z nichž literatura stejně jako duchovní řečnictví čerpá vždy znovu nejkrásnější perly.

Líčení, které sv. Pavel (I. Kor. 13. 1.—3.) uvádí o nadpřirozené lásce, čte se jako nadšený jedinečný chvalo zpěv. Chvály o Kristu (Kolos. 1. 12.—16. a Filip. 2. 6.—11.) jsou hymny podivuhodné vznešenosti.

Bylo by omylem, kdybychom soudili, že Nový zákon je snad pokračováním Starého zákona v jeho duchu. Židovský talmud, tato sbírka ústní židovské tradice, nejjasněji to dokazuje. *Křesťanský duch s duchem židovstva úplně se rozešel.* Již Ježíš Kristus ocitl se v rozporu, ano ve stálém boji proti oficiálnímu židovství, hlásanému zákoníky a farisey. Ve svém kázání na hoře (Mat. 5. 1.—7. 27) nejzřetelněji to vyložil. Ve svých protikladech: „*Slyšeli jste, že řečeno bylo starým, já však pravím vám...*“ jasně ukazuje, v čem jeho zákon je přímým protikladem ducha židovského zákona. Sám prohlásil: „Nikdo zajisté nepřišívá záplaty (láty) ze sukna nového k rouchu starému, neboť jinak odtrhne ta záplata kus od roucha a díra bude horší. *Ani se nelije víno nové do měchů starých, sice se měchy rozpukají, víno vyteče a měchy se zničí. Ale víno mladé lije se do měchů nových a obé se zachová.*“ (Mat. 9. 16.—17.)

Čím déle Kristus ocital se v příkrém rozporu s farisey a zákoníky, tím více šířila se propast mezi ním a národem, jejich vinou svedeným. Proto praví o něm evangelium: „*Spatřiv strom fíkový u cesty, šel k němu, nenašel však na něm nic, leč toliko listí. Řekl mu: „Nerodiž se z tebe ovoce na věky.“ I uschl hned ten strom.*“ (Mat. 21. 19.) To byl symbol národu, který Krista nepřijal, a jehož zavlité poblouzení vyvrcholilo, když volal k Pilátovi, váhajícímu potvrdit rozsudek smrti: „Krev jeho na nás a na naše syny.“ Poučení dějinami národa židovského, hledíme na Starý zákon jako na přípravu jeho pro Nový zákon. Příchodem Kristovým byl Starý zákon naplněn. Přestal býti platen. Jeho předpisy pomínuly, jak to

hlavně a rozhodně zdůrazňoval sv. Pavel. *Ale Nový zákon platí na věky.* Slova jeho nikdy nepominou. A tak na četbu Starého zákona musíme hleděti. „*Zákon dán byl skrze Mojžíše, milost však a pravda přišla skrze Ježíše Krista.*“ (Jan. 1. 17.)

Potřeba výkladu.

U Israelitů byli členy vysoké rady též *zákonníci*, t. j. učitelé Zákona, kteří měli za povinnost Písmo svaté v přesnosti zachovávat, je studovati, vykládati a lidu předčítati. Ti rozhodovali také při soudech, protože Písmo sv. bylo též v různých sporech právně-náboženským zákoníkem.

Že Písmo sv. nevyhnutelně potřebuje výkladu, toho příkladem je, co Skutky apoštolské nám vypravují. Muž Ethiop, komorník, mocný dvořenín královny ethiopské Kandáce, byl židovským proselytou. Připravoval se na přijetí židovské víry. Přijel do Jerusalema na svátky a nyní vracel se, sedě na svém voze a čta proroka Isaiáše. — Slovy anděla Páně povzbuzen, šel jáhen Filip na cestu, kterou jel komorník, a přiblížil se k vozu. A uslyšev ho, an čte proroka Isaiáše, tázal se: „Rozumíš snad tomu, co čteš?“ On pak řekl: „A kterak bych mohl rozuměti, nevyloží-li mi někdo?“ I prosil Filipa, aby vstoupil a posadil se k němu. A tu Filip, posadiv se k němu, „otevřel ústa a počav od toho Písma, zvěstoval mu Ježíše.“ (Sk. ap. 8. v. 26.—35.) I sv. Petr, když píše o listech sv. Pavla, prohlašuje, že „*některé věci jsou v nich těžko srozumitelné, kteréž lidé nevědomí a neutvrzení překrucují, tak jako i ostatní Písma ke vlastní své záhubě.*“ (II. Petr. 3. 16.)

Když Luther pozoroval uvolnění křesťanských mravů, domníval se, že nejúčinnějším prostředkem proti tomu bude četba Písma sv. Sám totiž jal se hlásati, že Písmo sv. jest *jediným*, dostatečným *pramenem víry* a zároveň, že natolik je jasné, že *každý* dovede jeho *smysl chápati*. Jím očekávaný výsledek však se nedostavil. Právě naopak: jednotu víry byla zničena; pokora a poslušnost vůči ducho-

venstvu zmizela. Každý vykládal si Písmo sv. po svém smyslu a po svém přání. A nejednou se stalo, že lid s biblí v ruce postavil se přímo proti své duchovní i světské vrchnosti a tím chtěl hájiti domnělou svobodu víry. „Lid evangelický byl sedmkrát horší nežli před tím.“ Toto vysvědčení dal sám Luther svému lidu.

Poukazuje na potřebu výkladu povolenou autoritou církevní, neváhal sv. *Athanás* použití drastického výroku: „I ďábel použil výroků Písma sv. (pokusení Ježíšovo na poušti), aby klamal a svedl na špatné cesty.“

*

Chápajíce slovný smysl Kristova výroku: „*Kdo nebere kříže svého a nenásleduje mne, není mne hoden*“ (Mat. 10. 38), byli mnichové, kteří si vytesali dřevěné kříže a s nimi na ramenou chodili okolím.*) Byli často k posměchu lidu. Jiní prostomyslní, kteří četli v biblí, že Bůh má oči, uši, ústa, ruce, nohy, zobrazovali takto Boha se všemi těmito údý v tak ohromných rozměrech, jako by ruce jeho se rozpínaly po celém světě, a nohy měl tak dlouhé, že šlapaly na zeměkouli, protože je psáno, že „země je podnoží jeho“ (Antropomorfité). Ve 14. století slova sv. Pavla: „*Trestám tělo své a podrobuji je v služebnost*“ (I. Kor. 9. 27.) dala podnět ke vzniku sekty flagellantů (mrskáčů), kteří v zástupech putovali kraji, zpívali kající písně (*Dies irae*), bičovali se na zádech a kázali, že jen tímto způsobem kajivosti lze dojíti spasení. Že v biblí se mluví o tanci a poskakování při bohoslužbě, byly v středověku malé církevní společnosti, které tak činily. Tančily o nedělích za zpěvu hymnů a nábožných písní, které k tomu byly složeny. V některých městech západo-německých do nedávna zachoval se tento zvyk; muži tančí na jedné, ženy na druhé straně. Biskupové

— — — — —
O Božetěchovi, opatu benediktinského kláštera na Sázavě (asi 1091—96), zachovala se zpráva, že vyřezal ze dřeva ukřižovaného Krista u velikosti lidské postavy a donesl jej na ramenou do basiliky sv. Petra v Římě.

tento způsob „služby Boží“, který na diváky podivně působí, ovšem zakazují. Ba ještě dále: v Americe vznikla sekta, která slova Kristova: „Pohoršuje-li tebe oko tvé pravé, vylup je a odhoď od sebe,“ vykládali si doslova. Vyloupili si oko, jakmile je svědčelo k hříchu. A činili tak přes ostré odsouzení úřadů. K takovým důsledkům vedlo, když fanatikové vykládali si výroky bible po svém rozumu.

Autoritativní výklad Písma sv.

Písmo sv., máme-li v první řadě na mysli Nový zákon, obsahuje výroky, které *zdánlivě sobě odporují*. A jenom vedle sebe postaveny a srovnány, dávají správný smysl. Fr. W. Foerster praví: „Je nemožno, abychom slovům Kristovým správně rozuměli, nemáme-li na paměti, že *„každé jednotlivé slovo Kristovo teprve jiným jeho výrokem*“ nabývá svého pravého smyslu. Moudrost evangelia je vždy jako most, který má dva poloviční, o sebe se opírající oblouky, jež ze dvou protějších břehů do sebe se klenou. Teprve *evangelium jako celek* skýtá nám jasné porozumění Kristovým pravdám. Jednotlivé slovo, vytrženo z celku, je propastí, ve které se můžeme sřítiti až do nejspodnějšího pekla. Každá jednotlivá pravda evangelia, odloučena od celku křesťanského učení, je dynamitem, který rozmetá duši i společnost.“ (Viz Foerster: „Mlhami a tmou“, str. 36.)

Písmo sv. obsahuje též mnohé hloubky a tajemství, která zůstávají čtenáře, jenž neřídí se výkladem církve, buď bezradným, nebo svádějí jej tak, že své vlastní názory a libůstky do nich vkládá, aby mohl míti „své náboženství“, zdánlivě zdůvodněné biblí. A potom přenáší se přes vše, co neodpovídá jeho duševnímu obzoru anebo je mu nepohodlným, až ocitne se mimo ducha evangelia.

A tak se čtenář jen izoluje a vzdaluje od svého soužití s církví. S takovými „*písmáky*“, jak naši předkové pilné čtenáře Písma sv. nazývali, *nelze stavěti křesťanskou kulturu*, protože ta záleží na úctě k povolání církevní autoritě, ale nikoli na domněnce, že stačí rozum jednotlivcův, aby Písmo sv. mohl správně si vykládati. Tak z křesťanského učení stalo by se náboženství, s nímž každý může dělati, co chce.

I nejvzdělanější člověk propadne své jednostrannosti, a tato bude se jen stupňovati, jestli nedbá velikých základních křesťanských dogmat a církevní tradice, která správný smysl Písma sv. v dogmata uložila a je svým autoritativním úřadem chrání. Po-
učným příkladem je tu velký ruský romanopisec *Lev Nikolajevič Tolstoj*. Jeho názor na křesťanství posuzuje katolický filosof *Robert Saitschick* takto: „Jako ten, kdo chce zbaviti starý obraz barevného nánosu, který později byl přidán, tak chtěl Tolstoj zbaviti evangelium toho, co na ně nanasla staletí. Ale při tom šel k dílu jen s malými ohledy. Pouze všeobecný obrys, něco z původní kresby zůstalo; hluboký kolorit byl pod jeho rukama *úplně šetřen*. Poslání Kristovo, dramatický postup hlubokého, nepomíjejícího smyslu jeho utrpení, celý, jedinečný jeho obsah, to vše Tolstoj skoro úplně přehlédł. Široký a tajuplný rozsah, který se jeví ve slovech Kristových, u Tolstojce je se všech stran zúžen. Tolstoj praví, že rozumí křesťanskému učení tak, jak je v evangeliu obsaženo. Ale že k slovům Kristovým přistupuje pouze rozumem, může z nich vyvoditi jenom návod k jednostrannému mravnímu jednání. Ale neobsahují slova Kristova nesrovnatelně daleko více nežli mravní návod? Není Kristus nejvznešenější a nejtajemnější právě tam, kde mlčí, nebo kde své vykupitelské vědomí oznamuje, kde v podobenstvích projevuje svoji sílu, pro všechny časy a všechna pokolení působící? Tolstojovi je vlastně Kristus, jako každému, kdo vidí jenom jednoduché linie a nechápe žádného ohně a žádného jasu ducha, pouze nejvyšším mravním učitelem a nikoli Vykupitelem světa. Je pouze s nejjasnějším pochopením složitosti lidského života nadaný Ježíš. Zjev Kristův, v němž božské a lidské je nerozlučně spojeno, chápe pouze s té stránky, v níž našel rozluštění všech rozporů svého vlastního života. Kde jeho vlastní životní zkušenosti, které zevšeobecňuje a vydává za obecné zkušenosti všech lidí, nedostačují, tam všechnu šíří a výši křesťanství proměňuje za ideální učení: všem býti užitečným.“

Kdo čte bibli, hledaje v ní pouze odůvodnění, nebo aspoň *podepření svých liberalistických a racionalistických názorů*, ten zavírá ji spíše v nich posilněn, nežli vyvrácen. A přece jenom *pevná a jasná dogmata mohou jej ve čtení bible uvést a v něm utvrdit*. Uvedme příklad. Kristus v evangeliích je drzo vyličován jako člověk, brzo zase (hlavně v evangeliu sv. Jana) jako Bůh. A jenom ten, kdo přistupuje k jejich čtení v pevné víře, že Kristus je Bůh a člověk v jedné osobě, že přirozenost božská a lidská v něm nerozlučně a nesmíšeně jsou spojeny, může se s prospěchem ve čtení bible ponořit a zahloubati. Kdo již napřed ji otvírá ve svém racionalistickém názoru o ideální lidské osobě Kristovy, četl bibli bez užitku. Spíše ke škodě nežli ke svému prospěchu.

„Co zbývá z Krista, když nevěřím v mysterium jeho božství, v jeho synovství Boží? Kristus je tu staven na roveň velikým dějinným mužům, Buddhovi, Sokratovi; ano tito někdy jsou povyšováni nad něho. Lidstvo, které již na sklonku pohanství toužilo po vtělení božské dokonalosti, a jemuž se v tajemství Bohočlověka otevřely nesmírné obzory, je pak zase vrženo zpět v pouhé lidské. Jakmile jste vydali Krista vlastnímu výkladu kteréhokoli jednotlivce, brzo ono nejvyšší a nejhlubší se rozplyne, zlehčí, a nezbude nežli významný hlasatel mravnosti a dojemný přítel lidstva.“ (Foerster, *Autorität und Freiheit*, str. 69). Potom vše, čím je Kristus více než všichni oni jednotlivci se svými osobními ideály, ono vznešené, nové, nadlidské, nepochopitelné, již více nevniká v srdce, aby je osvobodilo a rozšířilo. Z Vykupitele světa stává se pouhý bloudící člověk; jeho význam ve středu mravně-náboženské kultury se stane kolísavým a je úplně vydán měnícímu se osobnímu vkusu. S tohoto hlediska není potom nic na prostém, pevném, ale vše je vývojem, vše relativním, z nejskutečnějšího udělá se pohádka. Nejživější minulost rozplývá se v mlhy, poněvadž člověk sám stal se mlhavým, a pro samou kritiku písmen zapomněl na čtení.“ (Ibidem.)

Člověk učený, ale ve své neomylné rozumářství zakletý, vykládáje bibli, chce Krista čtenáři přiblížit tak, že strhuje Krista s jeho věčné vlasti, zbavuje jej božství a jedná s ním jako oni vojíni pod křížem, losující o jeho oděv. Církev, vykládajíc o Kristu, o jeho dvojí přirozenosti v jedné osobě, chce člověka pozvednouti k jeho nedostupnému majestátu. „*Deus factus est homo, ut homo deus fieret*“ (svatý Anselm). Bůh se stal člověkem, aby povznesl člověka k Bohu.

Všechny hlavní součásti naší liturgie, mše sv., toto věčné volání a zpřítomnění náměstné oběti Kristovy na kříži, smutek Velkého pátku i jásot Vzkříšeného, *platí Kristu Boho - člověku*, témuž Kristu, který byl oslavován v katakombách, který sílil mučedníky, vítěze nad smrtí fysickou, který překonal římské imperium, zušlechtil divoké národy po jejich dějinném stěhování, a který inspiroval všechno vznesené umění křesťanských umění. Kdo z největších mužů z dějin působil takovým nikdy neustávajícím vlivem? To docílil jenom Kristus, jehož božská i lidská tvář stále nám září z evangelií.

*

Písmo sv., a to znovu je vždy potřebno připomínati, *samo o sobě*, ponecháno individuálnímu výkladu čtenáře, není pramenem víry. Hlasatelkou víry je církev. Ona jediná má právo svým neomylným úřadem učitelským prohlašovati články víry. Kristus řekl apoštolům: „*Kdo vás slyší, mne slyší, a kdo vámi pohrdá, mnou pohrdá; kdo však mnou pohrdá, pohrdá tím, jenž mne poslal.*“ (Luk. 10. 16.) A byť jednotlivec v porozumění Písmu sv. sebe více pokročil, vždy zůstane zásadou, co již. sv. Augustin, jeden z největších církevních učitelů, prohlásil: „*Ego evangelio non crederem, nisi me trahat Ecclesiae catholicae auctoritas.*“ Nevěřil bych evangeliu, kdyby mne pevně nevedla autorita církve katolické. „Od učitelského úřadu církve přijímá věřící Písmo sv. děcko stejně jako stařec, muž z lidu právě tak, jako muž vědy.“ (Hetlinger.)

Čtení bible věřícího nemůže do té míry ve víře utvrzovati, jak snad sám za to má. Ale ona je s posvátnými dějinami zjevení Božího, se životem Ježíše Krista, apoštolů a prvotní církve jen lépe se-
znamuje.

Apoštol národů sv. Pavel připomíná: „*Všecko Písmo od Boha vdechnuté jest, užitečno k učení, ke káráni, k napravování, k výchově ve spravedlnosti, aby člověk Boží byl dokonalý, způsobilý ke každému dobrému skutku.*“ (II. Tim. 3. 16.) Ale při tom zároveň ukazuje, že jenom církev je povolána vykladatelkou Písma sv. a nazývá „*církev Boha živého sloup a základ pravdy.*“ (I. Tim. 3. 15.)

Čtenář Písma, který ze své četby sám si konstruuje vlastní věrouku i mravouku, obyčejně ospravedlňuje se tím, že církev svým učením příliš se staví mezi něho a mezi evangelium. On „chce si sám vytvořiti živý a pravý obraz Kristův“. Ale stačí k tomu jeho individuální rozum? Jeho jednostrannost se všemi lidskými chybami a sklony? A nebyli to právě nejlepší znatelé Písma sv. (sv. Athanas, Augustin, Jeroným, Basil Veliký atd.), kteří právě ve smyslu a v duchu církve Písmo sv. chápali a vykládali? A ti, kdo chtějí Písmo sv. po svém si vykládati, si často neuvědomují, jak úzký jejich obzor, jejich sklony a jednostrannost, jak jejich vlastní neznalost jim brání, že nedovedou se dopracovati jasného a správného obrazu Kristova. „*Mezi takového čtenáře a Kristovu osobnost ovšem se již nestaví žádná instituce (t. j. církev), ale za to zeď osobní omezenosti, která znemožňuje najíti mu správný poměr ke grandiosní velikosti Kristově.* V jeho duši brzo se mění žhavé, ohnivé víno, které skýtá nadšení, v pouhou vodu. Čtenář svým osobním výkladem chce Krista lépe pochopiti tím, že jej strhuje s jeho božské výše. Ale církev svým výkladem chce čtenáře ke Kristu Bohočlověku povznášeti. (Fr. W. Foerster.)

Bible — kompendium pro nervově choré.

Tak nazval slavný lékař Albrecht Haller Písmo svaté a doporučoval je jako léčivou četbu pro rozrušené a neklidné pacienty.

Změna okolí je často pro nemocné nutná. Proto k ní moderní lékaři radí. A jsou léčebná místa, která výhradně jsou určena pro nervově choré. Zde žijí v klidu, vzdálení onoho ruchu a shonu, který nynějším světem přímo nemilosrdně lomcuje, a jejich četbou nejsou zde denní listy nebo napínavé romány, které také mají svůj podíl na stálém rozrušování nervů.

Již sv. Justin, filosof a mučedník (zemř. kol roku 166) napsal o působení četby Písma sv. takto: „Je to síla, která ze slova duši naši proniká a jako lahodné zvuky flétny pobouřenou duši uklidňuje, všechny vášně vyhání a planoucí žár v duši zhasíná. Nedělá z nás básníky, nebo filosofy či řečníky, ale činí nás (milost Boží), smrti propadlé, nesmrtelnými. Pojdte a dejte se poučiti. Stanete se těmi jako já, neboť i já byl jako vy. Ono mne upoutalo, tato nadšení vzbuzující síla nauky a moc slova. Jako zkušený zaklínač hadů donutí hady k útěku, když je z jejich skrýše vylákal, tak vyhání slovo nejstrašnější vášně z jejich nejskrytějších koutů v duši, a žádosti, z nichž vše ostatní pochází, nepřátelství, svár, závist, žárlivost, hněv. A když ty opustily duši, potom vrací se v ni pokoj a mír.“ (Orat. ad Graecos. 4. 5.)

Čtení bible, jež psychiatrové doporučují, již samo odvádí mysl čtenáře od současných událostí a chorobného pozorování sebe sama. Zájem jeho obrací se ve svět dávno minulý. Dech dávnověku jako z posvátných hájů vane mu vstříc. Veliké biblické po-

stavy ožívují v plné své mohutnosti a týčí se uprostřed světa jako věkovité cedry na Libanonu, stále živí, poutající, nesmrtelní. A v Novém zákoně je to Kristus, který mluví k nám všem. Potěšuje a pozveduje. Stále znějí jeho slova: „*Pojďte ke mně všichni, kteří se lopotíte a obtíženi jste, a já vás občerstvím.*“ (Mat. 11. 28.)

Je to známý švýcarský právník *Carl Hilty*, který bibli neúnavně studoval, její smysl všestranně promyslel a ji za vážnou, potěšující a povzbuzující, ano léčící četbu vřele doporučil. Jeho třídílná kniha „*Štěstí*“, nebo „*Pro bezesné noci*“ je v nejkrásnějším smyslu „kompendium pro nervově choré“.

V těchto knihách cituje celé stránky z Písma sv. Doporučuje bibli jako *pramen vyšší lidské moudrosti* a ochranu proti rozrušení mysli; proti malomyslnosti, netrpělivosti, proti každé duševní poruše, které dnes tak mnohý člověk snadno podléhá. Radí, aby čtenář bible také uvažoval o věčných pravdách a vyšší moudrosti, která k nám z bible mluví. „A jestli věříte, že nebe na zemi náleží prostým, trpícím, mírným a milosrdným, a že ti jedině jsou blízcí Bohu, kteří si zachovali čisté srdce, pak máte bezpečný životní ideál, jemuž žádná filosoficky vyjádřená formule ve své praktické ceně se nevyrovná.“ (Hilty: Glück. II. 54.)

Pilným studiem bible dospívá Hilty k této životní zkušenosti: „Práva Boží jsou principem (základem, vodítkem) všeho života. Jejich nedbání znamená říši smrti. To můžeme zkusiti sami na sobě, a kdo vážně zkusil, jistě to pozná. A pro ty, kteří zkusiti nechtějí, nezbývá, než si vytvořiti jiné bohy. Nejdříve jsou to zpravidla lidé, nebo plody jejich ducha v té či oné formě. Ale ani ti nám nejmilejší a nejlepší lidé, a nejen nejnadanější a v názoru světa nejvýznamnější, nikdy nemají nám býti zbožňovanými modlami. A proto velmi prakticky ukládá nám nejenom Nový zákon, ale již Starý zákon správné, snadno poznatelné hranice v přikázání, že máme Boha milovati nade všecko a bližního jako sebe sa-

mého. To může i nejprostší člověk správně chápati. Jenom tak může dospěti k pokojnému životu.“

A jinde Hilty píše: „Kdybychom jednali podle slov Kristových: *„Neskládejte si pokladů na zemi, kde rez a mol kazí, a kde zloději vykopávají a kradou; ale skládejte sobě poklady v nebi, kde ani rez ani mol nekazí, a kde zloději nevykopávají aniž kradou“* (Mat. 6. 19.—20.), byla by sociální otázka bez všech obtíží rozřešena. A i když musíme přiznati, že taková slova ukazují spíše cíl a ideál, k němuž máme pracovati, nežli to, čeho každý může hned dosíci, máme přece ustavičně svůj zrak k nim obracet a míti vážný úmysl k nim dospěti. Kristus jasně pravil: *„Kdo jest věrný ve věcech nejmenších, jest věrný i ve věcech velikých; a kdo jest ve věcech nejmenších nesprávný, jest nesprávný i ve věcech velikých.“* (Luk. 16. 10.) To jest smysl ve stále slabosti žijící víry. Víra jest dar Boží, a pro tento dar musí nalézt člověk v sobě místa. Tento dar nesnáší se se žádnými jinými hosty. Služba mamonu je duševní nemocí, která může dospěti k jakémusi šílenství, a toho se má každý ušlechtilý člověk co nejpečlivěji varovati. Proti ní, jakmile značně se rozšířila, socialismus jako hnutí více méně oprávněné, vždy vystupuje. Proti ní jasně horlí sv. Pavel, řka: *„Majíce pak živobytí a oděv, spokojíme se tím.“* (I. Tim. 6. 8.) —

K námitce proti biblické mravouce, která slibuje odplatu za dobré skutky, Hilty odpovídá: „Mnohým vysoko se vznášejícím duchům není křesťanství a tím méně ještě Starý zákon dosti ušlechtilý, poněvadž slibuje ctnosti odměnu. Ale ono zná člověka a jeho síly lépe než oni. Biskup Sailer správně praví: „Křesťanské náboženství jest náboženství pro lidi in concreto pro takové, jakými jsou; náboženství pouze rozumové je pro lidi in abstracto; pro takové, jakými nejsou.“ (Hilty: Glück. II. 251.)

Přední fyzik a filosof německý, *Gustav Fechner*, napsal o čtení v bibli toto přiléhavé podobenství: „Přišel jsem kdysi do města, plného krásných domů a paláců. Byly pravidelně vystaveny, pevně k sobě

sdruženy; předstihovaly se ve svých okrasách. Ale uprostřed stála stará chyška, osamocená; lidem skoro již nepotřebná; do okolí se nehodící. Bylo skoro zázrakem, že se tu ještě udržela. A já smál se nad ní, jako nad zbytkem dávné doby v tak krásném městě. A řekl jsem si: Zítřka budou z ní ssutiny.

Když přišel jsem po mnohých létech, v ssutinách byly všechny domy a paláce kolem, nebo byly přestaveny v novém slohu a k novým účelům. Ale stará chyška stála uprostřed na starém svém místě, nezměněna se všemi svými štěrbinami a tmavými kouty. Zub času, který na všem hlodá, na ní opravdu se zlomil.

A stejně bylo po nových mnohých létech. I řekl jsem si: „*Zde bydlí Boží moc.*“ Neboť z domů a paláců vycházeli mnozí nemocní a mnozí znavení, vlekli se v ulicích; žádný lékař jim nepomohl. Ale kdo z nich vešel do dávné oné chyšky, která jako by sama potřebovala lékaře, uzdravil se a byl vesel. I řekl jsem: *Zde bydlí Boží spása.* A když jsem vstoupil do chyšky, viděl jsem jednoho, který kladl svoji ruku na nemocné a znavené, a ti byli uzdraveni. A poznal jsem, že *to byl Kristus. A stará chyška, toť — bible.*“

Přední německý lékař pro nervové choroby, *dr. Lechler*, ve svém díle: „*Seelische Erkrankungen und ihre Heilung*“ poukazuje na léčebné hodnoty křesťanské víry. Píše: „Vyhledky na stálé duševní zdraví jsou u věřících křesťanů nepoměrně větší, nežli u těch, kterým záchrana a útěcha evangelia chybí. Křesťanu není potřebí nepříjemné zážitky potlačovati a tím nervositě připravovati půdu, ale on klade jim meze živou důvěrou v Boha, který jej sílí a tak před duševními otřesy chrání.“

Kdekoli byly bořeny chrámy, tam musily se stavěti sanatoria pro nervově choré.

Nejstarší rukopisy — důkazy pravosti Písma sv.

Racionalistická kritika neušetřila ni Písma sv., které po všechny věky bylo uznáváno za knihy svaté, Duchem sv. inspirované. Jak vnitřní důvody, charakter a věrohodnost svatopisců, tak trvalé tradice dalších věků přesvědčivě a dokonale dokazují pravost, neporušenost a věrohodnost bible. Filologové i historikové vrhli se však na ně, aby setřeli s těchto knih posvátnou patinu věků. Vřadili je bez rozpaků mezi ony knihy, které prožily mnohé změny, protože prý byly daleko později sepsány, nežli dosud se věřilo. Tvrdí, že nebyly sepsány od těch, jimž byly přičítány, ano že nejsou než konglomeráty různých náboženských děl jiných národů; že byly různě doplňovány a neobsahují žádných skutečných událostí, ale národní cizorodé zkazky, pověsti a legendy. Tím základní pilíře křesťanského učení měly býti jako podminovány.

Necítím se ani povoláným ani způsobilým o těchto útocích na Písmo sv. obsírněji mluvit. Není to též účelem těchto úvah. To je výhradní záležitostí biblických archeologů a exegetů. Ale jedno třeba prohlásiti. Nestranné vědecké badání došlo právě *k opačným výsledkům*. Ono potvrdilo pravost, neporušenost a věrohodnost biblických zpráv. Historie s prorokem Balaamem znovu se tu opakovala. Měl zlořečiti a zatím musil dobrořečiti.

Vědecké badání několika desetiletí našlo nejstarší rukopisy, které naprosto dokazují, že text Písma sv. Nového a také Starého zákona v prvním křesťanském starověku byl týž, jaký máme my (nehledě ovšem k chybám a přepisům opisovačů), a že tak zv. „*mezera podání*“ mezi působením Ježíše Krista a sepsání evangelií je navždy pevně překle-

nuta. Nově nalezené texty nezvratně dokazují pravost bible. Tím celá ta budova, kterou racionalističtí kritikové založili na svém „důkazu“, že evangelia byla napsána daleko později, nežli kam se kladou, rychle se sřítla. A je to zajisté dílo Prozřetelnosti, že právě v době, kdy na Písmo sv. dály se nejprudší útoky, aby jeho věrohodnost byla brána s nedůvěrou, ano v pochybnost, nově objevené historické doklady byly pádným svěděctvím jeho pravosti. Již sv. Justin, mučedník, ve své první Apologii křesťanů, kterou napsal r. 138., uvádí mnohé citáty ze všech čtyř evangelíí. Tím dokazuje, že té doby byla evangelia křesťanům známa.

V knihovnách a archivech zachovalo se as 1.500 rukopisů Starého a přes 3.800 rukopisů Nového zákona. Až do poloviny minulého století zachované texty Starého zákona byly z 9. století po Kristu. Nejstarší texty Nového zákona byly z konce 4. století. Až do 4. století byly psány na papyrusu; potom až do 13. století užívali pergamenu a kůže; později papíru. Nejdůležitější staré rukopisy Starého zákona chovány jsou v Kairu, v Londýně, v Cambridge, v Karlsruhe (z roku 1105).

Za nejstarší rukopisy Nového zákona až do poloviny 19. století byly považovány: *Codex Vaticanus* v bibliotece vatikánské (z druhé poloviny 4. století), *Codex Alexandrinus*, chovaný v Londýně (z 5. století). A mezi dalšími *Codex Argenteus*, který obsahuje čtyři evangelia, psaná zlatým a stříbrným písmem na purpurovém pergameně gotickým písmem; je chován jako nejvzácnější poklad v universitní knihovně Upsale, kam dostal se po vpádu švédských vojsk z Prahy.

Velký obrat v úsudcích biblických kritiků nastal, když německý badatel *Konstantin Tischendorf* našel roku 1844 v klášteře sv. Kateřiny na Sinajském poloostrově 43 pergamenové listy, které obsahovaly část bible Starého zákona v řeckém překladě. A potom roku 1859 v témže klášteře další listy, které vedle Starého zákona obsahovaly celý Nový zákon v původním řeckém jazyku. Tento „Co-

dex sinaiticus“ pochází z polovice 4. století a dokazuje, že Nový zákon již tehda čítal všechny tytéž knihy a v témže rozsahu, jak je obsahuje náš církevní kánon. Tischendorfovo badání bylo financováno z Ruska, a proto Codex Sinaiticus dostal se do Moskvy. Roku 1934 sovětská vláda prodala jej do Britského musea.

Velikým přínosem pro studium textu Starého i Nového zákona jsou nálezy *biblických papyrů* v posledním desetiletí, jimiž byla tak obdivuhodně ověřena neporušenost textu Pisma sv. Největším z těchto objevů jest nález papyrů *Chester Beatty*, nazvaných tak po americkém milionáři, který je zakoupil. Papyry pocházejí asi z Dolního Egypta, kde byly nalezeny domorodci a v roce 1930 byly prodány jednak do Ameriky, jednak do Londýna a nepatrný zlomek do Vídně. Jsou to zbytky jedenácti papyrusových kodexů s textem Starého i Nového zákona a podle úsudku nejlepších papyrologů pocházejí ze druhého a třetího století. Text Nového zákona, zachovaný na těchto papyrech jest tedy o celé století starší, než text pergamenových kodexů. A charakter tohoto textu? Jest to týž, věrný text, jak čteme Písmo sv. i dnes. Nejvzácnější památkou mezi novozákonními rukopisy jest papyrus, publikovaný roku 1935 *C. H. Robertsem*, obsahující text evangelia sv. Jana (18, 11—13; 17, 37—38). Cena tohoto nepatrného zlomku spočívá v jeho stáří, neboť pochází již z první poloviny druhého století a jest tak nejstarším novozákonním rukopisem, jehož vzdálenost od originálu není ani pouhých padesát let.

Jest nezvratným důkazem nejen neporušenosti textu evangelia sv. Jana, nýbrž i důkazem rychlého rozšíření a přijetí tohoto evangelia v celém křesťanském světě. Evangelium, které bylo napsáno koncem 1. stol. v Malé Asii, již na počátku 2. století bylo čteno a rozšířeno až v Egyptě. Týž papyrolog v roce 1936 publikoval zlomek řecké Septuaginty, který pochází již ze 2. stol. př. Kr. a jest tedy nejstarším biblickým rukopisem vůbec. Na tomto místě je nutno se zmíniti i o vědecké práci českého biblisty a jedi-

ného našeho papyrologa, docenta *dra Jana Merella*, který v r. 1938 publikoval v Paříži jím objevený a dešifrovaný vzácný biblický papyrus, obsahující první kapitoly evangelia sv. Lukáše. Jest to první větší papyrus, publikovaný katolíkem, a po papyrech Chester Beatty největší novozákonní papyrus. Pro důkladnější seznámení s biblickými papyry a s otázkami, souvisejícími s biblickým textem, upozorňuji na knihu téhož autora „Papyry a kritika novozák. textu“. (Nákl. Dědictví sv. Prokopa v Praze, 1939).

Mezi originály knih Nového zákona a jejich opisy není větší dobové mezery než 150 let; ba dokonce mezi řečenou částí evangelia sv. Jana a prvo-
pisem světcovým ne více než 50 let. To je mezera tak malá, na váhu tím méně padající, uvážíme-li, jak veliká řada staletí uplynula, nežli byly nalezeny v opisech klasická díla řecká a římská. Ta se zachovala, díky středověkým klášterům, pouze v pozdních opisech. Tak mezi řeckými prvopisy a jejich opisy v dílech Homera, Sofokla, Aischyla, Platona, Aristotela a jj. leží doba 1200—1600 let. Kratší mezera ovšem je mezi originály a kopiemi římských děl. Ale i tu mezera 500—700 let není zvláštností. Slavná Vergilova Aeneida, při smrti svého autora (roku 19. před Kr.) zůstavená v rukopise, tedy neuveřejněna, zachovala se v opise ze 4. století. Opis slavných Tacitových „Annalů“ máme v jediném exempláři z 9. století. Nejstarší rukopis Plutarchových děl (4—120 let po Kristu) náleží do 10. století.

Nemáme ovšem ni jediného autografu sv. evangelii nebo listů Nového zákona. A jistě není naděje, že by se kdy podařilo některý nalézt. Lze se domnívati, že již v druhém století zanikly, ježto nebyly psány na trvalém materiálu (jako pergamenu), nýbrž na papyrusu, nejlevnějším prostředku antického věku. A jestli dnes máme papyrusové listiny z ještě starších dob, a to se světskými, náboženskými, ano také s biblickými texty, pocházejí ony z egyptských dávných náhrobků a z příznivých, před povětrnostními vlivy chráněných míst staré egyptské kultury.

Přírodovědecké poznatky a bible.

Nezapomeňme jednoho: Svatopisci to, co psali z vnuknutí Ducha sv., psali v úrovni doby a v duchu tehdejších obecných názorů. Jenom tak mohli jim jejich současníci rozuměti. Jejich úlohou bylo zvěstovati náboženské pravdy, a nikoli poučovati o vědeckých poznatcích.

Již sv. *Augustin* napsal: „Nečteme v evangeliu, že by Kristus řekl: Pošlu vám Utěšitele, který vás poučí o dráze slunce a měsíce; neboť chtěl tvořiti křesťany a nikoli matematiky.“ Všechny výroky, které se dotýkají vědy, mají ráz své doby; a ti vědci, kteří je zkoušejí, nemohou a nemají nic více nežli ukázati, *jaké přírodní názory panovaly v době, kdy knihy ony byly napsány.*

Dr. Petrs ve svém díle: „Die grundsetzliche Stellung der katholischen Kirche zur Bibelforschung“ píše: „Katolické bohosloví nemá vše, co v Písmě sv. stojí psáno, také za slovně zjevené. Musíme jasně rozeznávat mezi ideovým náboženským jádrem a mezi jeho dobově podmíněným vyjádřením. První je od Boha a proto naprosto pravdivé; druhé je závislé na osobě pisatelově a na prostředí, ve kterém vyrostl a žil, a jen relativně (podmínečně) dokonalé, ano jen relativně pravdivé. Proto lze rozuměti z astronomických a kosmologických, geologických a paleontologických, botanických a zoologických zpráv v Písmě sv. pouze to, jaké názory v těchto otázkách měli lidé té doby a pokud ony představy v bibli jsou relativně pravdivé. Ale *bible naprosto nedává pro vždy platné odpovědi na vědecké otázky doby; jejímu účelu a poslání jsou zcela lhostejné. Zodpovědění oněch otázek je výhradním úkolem vědy, a nikoli víry.*“

Kdekoli výsledky přesné a vážné vědy překonaly výroky biblických autorů, je úkolem exegetů je vysvětliti. Neboť Bůh, který zjevením se vyslovil a zároveň lidskému badání žehná, nemůže si odporovati. Zde musí se vše uvést v soulad. A církev je toho daleka, aby poznatkům vědy se bránila.

Ovšem věda je ve stálém vývoji; obraz světa se doplňuje novými poznatky a tím se i mění. Dogmata nábožensko-mravní hodnoty se nemění. Ale i ona ve svých důsledcích pokračují. Vzpomeňme na př. na uctívání Nejsvětějšího srdce Ježíšova, světové Eucharistické kongresy, založení nových řádů atd.

Tato dogmata nalézají se v zcela jiné oblasti, nežli pravdy vědecké. A chtít na ně bráti metody exaktních věd je naprosto nevědecké. Všichni vážní a nestranní vědci, jakmile přišli na samy hranice svého poznání, v metafysických otázkách doznali: „Nevíme a nevíme.“ A žádná věda nikdy nedokáže, že náboženská dogmata jsou nepravdou; že jsou falešná. S měrami a váhami, chemickou analýs a syntésou není přece možno na ně jíti. A hlubiny božství nikdy nepronikne věda, která stále, čím více záhad luští, tím více nových tajemství nalezne. Přední anglický spisovatel *Macaulay* praví, že není myslitelný ni možný žádný pokrok vědy, který by mohl otrásti nebo vyvrátiti dogma o Eucharistii.

I moderní vědci, pokud jsou věřící, rádi přiznávají onen výjimečný ráz Písma sv. Tak prohlašuje přírodopyscec *Demerson*: „Jestli kniha, která byla napsána v době, kdy přírodní vědy byly ještě v plenkách, v několika svých řádcích vyslovuje pravdy, k nimž teprve 18. století jen ponenáhlu dospělo, musíme doznati, že tato kniha je něčím více nežli dílem lidským.“ (Jde tu o výklad stvoření světa, o němž Starý zákon na počátku mluví.)

Stvoření světa v náboženské tradici.

O původu světa přemýšleli jak dávní řeční myslitelé, tak moderní přírodopytci. *Ale nejstarší a nejpoblárnější výklad o světě byl náboženský.* Víra národů mluví o Stvořiteli. A kde vládl polytheismus (víra v mnoho bohů), tam šířilo se mínění, že více bohů pracovalo na složitém a velikolepém díle země, jejíž jsme my obyvatelé i dobyvatelé.

Již Mojžíš na prvé stránce svého Pentateuchu (pěti knih) nejprve odpovídá věřícím na otázku: *Jak povstal svět.* Mojžíš jest jednou z nejimposantnějších osobností v dějinách lidstva. Stejně veliký jako osvoboditel židovského národu z otroctví egyptských faraonů, jako jeho vůdce a první svatopisec i zákonodárce. U těch přírodovědců, kteří spatřují zásadní soulad mezi svými vědeckými poznatky a biblickým prostým vypravováním o původu světa, je zván „*vědeckým myslitelem*“ (Dr. J. Reinke). Sílu jeho ducha a kouzlo jeho velikosti výrazně vystihl veliký renaissanční mistr *Michelangelo* ve své jedinečné soše: *Mojžíš*.

Zní jako hlas andělských pozaunů, jako slova se Sinaje, co praví Mojžíš na počátku posvátného Pentateuchu:

*„Na počátku stvořil Bůh nebe a zemi.
Země pak byla pustá a prázdná,
tma byla nad propastí a duch Boží vznášel
se nad vodami.“*

Co hlásá světu, jehož mythy jsou plny pouhých dohadů a zmatků? Světu, který v každém zjevu přírody viděl činnost jiného boha? Že je *pouze jeden neviditelný Bůh*, věčný a všemohoucí. Ten svůj úmysl stvořiti tvory, kteří by se radovali ze života a

měli podíl na jeho blaženosti, proměnil v čin. Na počátku bylo jeho slovo: Budiž. A tímto slovem dal život bytostem neviditelným, duchům („nebi“), i tvorům hmotným, viditelným. *Hmota není tedy věčná, jak učili manicheisté a co je předpokladem těch, kdo hledí svět vysvětliti bez Stvořitele.*

A když tato hmota, nesmírná mlhovina, zhustila se v ony miliony hvězd, mezi nimi byla jedna, z nich snad nejmenší, kterou Stvořitel určil za vlast lidstva. Naše země. Je to chladnoucí, zkornatělá hvězda. Ponořena ve tmách, objata vodami, byla „*pustá a prázdná*“. Ale nad nimi vznášel se prapůvod života, *duch Boží.*

A nastala první chvíle, prvé znamení a hlavní podmínka, aby nad ní rozvířil se příští ruch života.

„*I řekl Bůh: Buď světlo a učiněno jest světlo.*“
A stal se večer a jitro; den první.

*A druhého dne řekl Bůh: Buď obloha, a zkle-
nula se nad zemí jako nové roucho vysoká vrstva
vzduchu.*

*A třetí den řekl Bůh: „Shromážděte se vody,
které pod oblohou jsou, v místo jedno a ukaž se
sucho. — A nazval sucho zemí, shromáždění vod
mořem.“*

To byla první činnost ducha Božího. Stvořeny jsou čtyři živly, hlavní podmínky pro život tvorstva. Čtyři prvky: světlo, vzduch, voda a země, jak o nich již staří řečtí přírodopytci učili. A ještě jednou zaznělo slovo Hospodinovo: „*Zplod' země bylinu zelenou a dřevo plodné nesoucí ovoce podle pokolení svého.*“ A země vydala ze svého lůna rostlinstvo a stromoví, nesoucí ovoce. Připraven je první chléb pro všechno živé tvorstvo.

*Čtvrtého dne řekl Bůh: Buďte světla na obloze
nebeské, ať dělí den a noc, a jsou na znamení časů,
dnů i let.“*

Tato čtvrtá fáse ve vývoji naší země dala přírodopytcům dosti přemýšlení. Jak to, že Mojžíš mluví v prvním dni o stvoření světla a teprve ve čtvrtém dni o stvoření slunce, měsíce a hvězd? Odpověď je rozřešena: Nejprve byla v prostoru svě-

telná látka rozptýlena; a ta teprve v další periodě soustředila se, zhustila ve svítící tělesa. (Angličtí fysikové.)

Pátého dne řekl Bůh: „*Vydejte vody plaz duše živé a létavé nad zemí pod oblohou nebeskou.*“ Nejprve ožily vody svojí pestrhou bohatou zvířenou, a potom vzduchové pláne osídlilo všelike ptactvo.

Šestého dne řekl Bůh: „*Vydej země duši živou, zvířata zemská podle tvárnosti jejich.*“ A když země ožila zvířectvem, Bůh dokonává svoje dílo, řka: „*Učiňme člověka k obrazu a podobenství svému, ať panuje nad vším, co se hýbe na zemi. K obrazu svému stvořil ho, muže a ženu stvořil je. A požehnal jim a řekl: Rosťtež a množte se, naplňte zemi a podmaňte ji.*“

A viděl Bůh, že vše, co učinil, bylo velmi dobré. „*A odpočinul dne sedmého od díla svého a posvětil jej.*“

Učení Mojžíšovo o původu světa jest jedno z největších duchovních poznatků světa. Pravda a obraznost jsou v něm spojeny, jako ve všech kosmogoniích starých národů.

S upjatou zvědavostí naslouchá jemu dítě v prvních náboženských hodinách a poznává, odkud je svět. Bůh jej stvořil. Nad Mojžíšovou zprávou zahlubá se však i vážný, nestranný přírodopysce a přemýšlí, jak tuto zprávu uvést v soulad s poznatky dnešní vědy. A nenalézá v této zprávě žádného protikladu. Je v ní líčen ponenáhlejší vývoj země. Když duch Boží stvořil čtyři základní živly: světlo, vzduch, vodu, zemi, postup se děje od nejnižších živočichů ve vodě, k tvorstvu vyššímu, až k jeho koruně, k člověku. A postup, jak Mojžíš vývoj světa vypravuje, v hlavních, podstatných rysech, odpovídá nynějším poznatkům vědy.

Proto Ampère mohl prohlásiti: „*Pořad, v jakém Mojžíš vývoj organicky líčí, odpovídá našim názorům. Buď měl Mojžíš totéž vědecké vzdělání jako my, anebo byl osvícen od Boha.*“

Co nazývá Mojžíš „dnem“, jest v řeči přírodopysců celá perioda, dlouhá fáse v rozvoji země. Doba

snad mnohých tisíciletí. A jestli jich věda zná celé desítky, Mojžíš stvoření vtěsnává do šesti tvůrčích dní, aby národu svému vyložil, že každý má šest dní pracovat a sedmého dne odpočívat. Líčí zajisté Stvořitele jako dělníka, který po šestidenní práci odpočívá. A že Bůh viděl, že je *velmi dobré*, co stvořil, svědčí o jeho moudrosti. Že svět nezůstal tak dobrý, jak jej stvořil, jasně vykládá srovnávací bohověda hříchem prvních lidí.

Mojžíš nepsal vědecké pojednání; ale populární posvátnou čítanku pro lidi. A tím jeho knihy zůstaly, stejně vážené křesťany jako Židy. Zdůraznil Boha jako stvořitele a moudrého zachovatele světa. A zároveň chtěl národu svému navždy vštípit v paměť, že nejsou bohy voda, slunce, hvězdy ni jednotlivá zvířata, jak je staří národové (Egyptané, Peršané a jj.), jimiž Židé byli obklíčeni, vždy jako božstva uctívali.

Nesmírné úsilí, jež učenci věnují tomu, *aby vykládajíce původ světa, Bohu se vyhnuli, končívá tím, že pod jiným jménem Boha často předpokládají*. Přesná, přes hranice svých poznatků nezabíhající věda, nevysvětlí a neodpoví na otázku: Odkud hmota? Odkud její pohyb? Odkud první život? Odkud duše? Odkud svobodná vůle člověka? Stvoření světa, kde chaos mění se v kosmos, nespořádanost v zákonitost a krásu, předpokládá *nejvyšší Intelligenci*, kterou my nazýváme Bohem. Bůh je „vědecká indukce“. (Reincke.) Naše představa o něm vždy zůstane kusá a nikdy nepovznese se nad hranice naší představivosti. Nejme více, nežli děti, kteří věří v otce, byť ho nikdy nepoznali, ale věrou v něho se uklidňují a posilují. Zpráva o stvoření světa, jak ji Mojžíš zaznamenal, je nejstarším projevem zjevení Božího. V ní mluví Bůh jako otec ke svým dětem, v prosté a jednoduché řeči dítěte. A stále ještě znějí světem slova slavného přírodopisce *Linné*, jenž napsal po životním badání a zkušenostech: „*Viděl jsem Boha, věčného, vševědoucího a všemohoucího, z dáli za mnou tiše kráčejícího a žasl jsem*. Nalezl jsem mnohé jeho stopy ve stvořených věcech; v nichž všech, stej-

ně ve velikých i v malých, ano zdánlivě nepatrných, jaká síla, jaká moudrost, jaká neporušitelná dokonalost!“

A co obdivuje přírodovědec, který v dílnu Boží v přírodě mohl důkladněji nahlédnouti nežli my, to my vyznáváme s dětskou prostotou a pokorou slovy: *Věřím v Boha, Otce všemohoucího, Stvořitele nebe i země.*“

Krása evangelií.*)

Pozorujeme-li obsah a kompozici evangelií, přicházíme k závěru, že každé evangelium sleduje určitou pravdu, kterou se snaží vyzdvihnouti a dokázati. Výběr látky i podání jest tímto cílem podmíněno. Ne čistě historický cíl — podati životopis Kristův — určuje obsah a formu evangelií, nýbrž jako kázání evangelia, tak i knihy evangelií mají hlavně účel praktický: poučení, mravní výchovu a upevnění křesťanské víry. Vyličení života Kristova není svatopiscům hlavním cílem, nýbrž prostředkem k cíli. (Jan 20, 31.)

Krása evangelického líčení je v prostotě a věrnosti. Nenalezneme zde nikde mytologických aneb fantastických prvků jako v podvržených spisech, tak zvaných apokryfech. Evangelisté píší s pietou, s úzkostlivou snahou po věrnosti, zachovávající si ve výběru slov a v podání svou vlastní individualitu. Podávají obraz jednoho a téhož Krista různým způsobem podle okolností, které daly vznik knize, a podle čtenářů, jimž je evangelium určeno.

Evangelium sv. Matouše.

Není pochyby o cíli evangelia, který má svatopisec stále před zrakem a který ihned v první větě slavnostně prohlašuje: Ježíš Kristus, syn Davidův, syn Abrahamův. Touto větou je řečeno vše: Ježíš Kristus, kterého jste ukřižovali, jest zaslíbený Mesiáš a váš král. Nejcharakterističtěji můžeme vyjádřiti povahu prvního evangelia větou: Evangelium Messiae — evangelium mesiánské. Svoje téma do-

*) Studie dra Jana Merella.

kazuje sv. Matouš Starým zákonem. Při každé příležitosti ukazuje na spojitost mezi Kristem a Izraelem, mezi Kristem a Starým zákonem. Velmi často se vrací v evangeliu důrazné a přesvědčivé: Toto pak všecko se stalo, aby se naplnilo, co bylo pověděno od Pána skrze proroka.

S touto neustálou cílevědomostí prvního evangelia souvisí i uspořádání látky, které je spíše systematické a věcné, než chronologické. Zde je i důvod menší názornosti a živosti evangelia sv. Matouše u srovnání s druhými evangelisty. Seskupení látky podle věcných hledisk možno sledovati celým evangeliem. Svatý Matouš má zálibu tvořiti velké skupiny řečí a skutků Kristových, čímž se dostává evangeliu zvláštní výraznosti. Proto bylo evangelium sv. Matouše vždy milé srdci věřících. Zdá se, jako by měl evangelista snahu podati nauku Kristovu tak, aby se přímo vryla v duši. Řeči Kristovy, které podle svědectví ostatních evangelií byly řečeny při různých příležitostech, a zázraky, lišící se časem i místem, opravdu mistrně spojil v uzavřený, jednotný celek, zvládnuv tak obdivuhodně bohatost a rozčleněnost látky. Jsou kritikové, kteří tvrdí, že nejenom mezi knihami biblickými, nýbrž v celé starověké literatuře není spisu historického charakteru, který by se mohl v této vlastnosti rovnati prvnímu evangeliu.

V kap. 5.—7. jest skupina řečí na hoře, v kap. 8.—9. skupina zázraků, v 13. parabol, v kap. 23.—25. skupina řečí eschatologických.

Pozorujeme-li celkovou ideu prvního evangelia, či sestoupíme-li k jednotlivostem, cítíme, že nemáme před sebou moderní, anebo helenistické dílo, nýbrž dílo charakteru semitského; ale dílo, zasluhující obdiv. Původní aramejský text evangelia se ztratil. Zachoval se nám pouze starý řecký překlad, naprosto věrný s originálem, který nesetřel původního semitského zabarvení. Literární krásu evangelia sv. Matouše jest třeba posuzovati s hlediska orientálních podmínek krásy a pak užasneme, co krásy jest v

prvním evangeliu. Evangelium má zvláštní přitažlivost, slavnostní, majestátní, skoro liturgický charakter.

Umění sv. Matouše i při objektivitě, s jakou nechává mluvit fakta, jeví se nejenom v základních liniích celého díla, ale i v jednotlivostech, ovšem ne podle zákonů řecké stylistiky, nýbrž semitské. Vedle sv. Pavla nejvíce evangelista Matouš pěstuje umělou prósu.

S oblibou užívá sv. Matouš řečnických figur slovních i věcných. Několik příkladů: Paralelismus prostý: „Každého tedy, kdo mne vyzná před lidmi, vyznám i já před Otcem svým, jenž je v nebesích. Kdo by však mne zapřel před lidmi, toho zapru také já před Otcem svým, jenž je v nebesích.“ (10, 32—33).

Paralelismus syntetický: „Vcházejte těsnou bránou; neboť široká jest brána a prostranná cesta, která vede k zahynutí, a mnoho jest těch, kteří vcházejí skrze ni. Jak těsná jest brána a úzká cesta, která vede k životu, a málo je těch, kteří ji nalézají.“ (7, 13—14). Velmi často užívá asyndeta (5, 3—7).

Matouš je spíše apologetou, než vyprávěčem, který hledí na plastiku a barvitost.

Evangelium sv. Marka.

Již první věta svatopiscova: „Počátek evangelia Ježíše Krista, Syna Božího“ charakterisuje povahu celého evangelia, které je evangeliem: Filii Dei et miraculorum — evangeliem Syna Božího a zázraků. Evangelium bylo psáno hlavně římským čtenářům, proto i charakter evangelia je odlišný od evangelia Matoušova. Již nezaznívá Starý zákon s četnými prorocstvími. Kristus druhého evangelia není líčen jako Mesiáš, Kristus Markova evangelia je spíše divotvůrce, jehož zázraky, moc nad démony a majestát vystupují v popředí evangelia, určující celý jeho charakter. Římským čtenářům pojem Mesiáše

(a zákona) nebyl běžný, zato však více dovedli zhodnotiti a nadchnouti se majestátním obrazem Božího Syna, jehož božství se musí projevití divy a zázraky. Proto svatopisec s jemnou psychologii a s láskou k osobě Kristově líčí Kristovy zázraky a dojem, jaký zanechaly u židů, kteří se divili a chválili Boha, řkouce: „Nikdy jsme nic takového neviděli“ (2, 12), až celé vyličení Syna Božího a divotvůrce vrcholí ve vyznání římského setníka: „Vpravdě tento člověk byl Syn Boží“ (15, 39). Sv. Marek líčí podrobně Kristovy zázraky ne ze zájmu čistě historického, nýbrž aby osobnost Kristova zapůsobila na římské čtenáře a utvrdila jejich víru v Syna Božího.

Druhé evangelium je ohlasem kázání sv. Petra. Základy k evangeliu byly položeny již v Jerusalemě, v domě Marie, matky Markovy. Zde se konaly schůzky prvních křesťanů, v čele se sv. Petrem. Strážkyně dveří, dokonce i její jméno nám zachoval sv. Lukáš, i v noci podle hlasu poznala sv. Petra (Sk. ap. 12, 13). Zde první křesťané trvali v učení apoštolském a v obcování, lámání chleba i na modlitbách (Sk. ap. 2, 42). Sv. Petr, uznávaný za hlavu církve, byl hlavním mluvčím (Sk. ap. 2, 14; 3, 4, 12; 4, 8). Po léta trvalo učení apoštolů v domě Marie neb v chrámovém podloubí Šalomounově (Sk. ap. 3, 11; 5, 22.). Denně přicházeli noví věřící (Sk. ap. 2, 47; 5, 14), znovu a znovu chtěli slyšeti vypravování Petrovo o Pánu. Zvláště o některých událostech a řečech Kristových rádi slýchávali, takže při častějším opakování některé události vystupovaly do popředí a vrývaly se i se svými podrobnostmi v paměť posluchačů. Sv. Petr, prostý galilejský rybář, nebyl literátem, který by vyhledával umělé výrazy pro svá vypravování. Jeho řeč byla řečí srdce. Událost častěji vypravovaná mimoděk dostává ustálenou formu. Snad úmyslně sv. Petr, z katechetických důvodů, volil pevnou formu svých líčení. A dítkem tohoto domu, kde od prvních počátků církve kolem sv. Petra a apoštolů se shromažďovali věřící, byl sv. Marek. Sv. Petr ho nazývá pro duchovní příbu-

zenství, pravděpodobně mu udělil křest, svým synem (I. Petr. 5, 13). V ovzduší Petrových líčení vyrostl sv. Marek, pozdější průvodce knížete apoštolů. Nedivno tedy, že zvláště některé perikopy dýší bezprostředností, živostí a názorností, vždyť v druhém evangeliu slyšíme vlastně mluvit samotného sv. Petra.

Blízký vztah k sv. Petrovi nám vysvětlí i stylistickou stránku druhého evangelia. Sv. Marek nebyl učedníkem Kristovým, snad pouze svědkem posledních dnů jeho života, a přece líčení evangelická činí dojem, jako by svatopisec byl očitým svědkem událostí, o nichž píše. Sv. Marek píše názorně, živě, miluje přímou řeč a s oblibou užívá historického praesentu, zdrobnělin, hromadění záporů a částic, znázorňujících živost a spád. I při své příbuznosti s druhými evangelisty (Mat., Luk.) si zachoval individualitu v slohovém podání. Jeho zprávy i při své stručnosti se vyznačují charakteristickou drobnomalbou. Uvádí jména osob (2, 14), jejich věk (5, 42), národnostní poměry (7, 26) aneb podává zprávy o čase, místě děje i vedlejších a podřadných okolnostech událostí (5, 13; líčení šatu Kristova v 9, 3), což vše událost evangelia čtenáři obdivuhodně zpřítomňuje. „S hlediska literárního jest evangelium sv. Marka obdivuhodné dílo. Sloh prozrazuje vyškolení na zprávách Petrových. Vlastní události jsou plné pohybu, názornosti a poesie.“ (Soden.)

Býva zvykem malířů, že v některém koutku svého díla se zvěční. I v evangeliu sv. Marka jest nepatrná poznámka, působící dojem osobní reminiscence svatopiscovy. Když byl Pán v zahradě Getsemanské zajat, tu ho učedníci opustili a utekli všichni. „Jeden jinoch však šel za ním, oděn jsa lněným rouchem na holém těle. I popadli ho. Ale on, zanechav roucho lněné, utekl od nich nahý.“ (14, 51 - 52). Poznámka nemá vnitřního vztahu s událostmi v Getsemaně, takže jest velmi pravděpodobné, že oním mladíkem byl sám sv. Marek, který byl očitým svědkem utrpení našeho Spasitele.

Evangelium sv. Lukáše.

Bývá právem nazýváno nejkrásnější knihou světa. Při četbě třetího evangelia objevujeme vždy nové a nové krásy myšlenek i formy. Již prolog, který je psaný klasickou řečtinou, prozrazuje, že autor není bez určitého stupně kultury a smyslu pro literární tvoření.

Sv. Matouš a Marek byli palestiniští židé. Evangelia obou, i sv. Marka, adresované pohanokřesťanům, žijí a pohybují se na půdě židovské. Sv. Lukáš jest však již pohanokřesťan a Řek; a řecké jest i jeho evangelium při své židovské látce a obsahu.

Jako sv. Marek byl průvodcem a takořka tlumočnickem myšlenek sv. Petra, jest evangelium sv. Lukáše ohlas kázání sv. Pavla, jehož byl průvodcem a spolupracovníkem. Nejenom obsah evangelia, i charakter řeči, slovní poklad, skladba připomíná listy apoštola národů (Lk. 8, 15 - Kol. 1, 10; Lk. 10, 20 - Fil. 4, 3).

Sv. Matouš vyzdvihl Krista Mesiáše; Evangelium Messiae. Sv. Marek Syna Božího a divotvůrce: Evangelium Filii Dei et miraculorum. Sv. Lukáš v duchu apoštola národů jest uchvácen myšlenkou všeobecnosti spásy a milosrdnou láskou Spasitelovou ke všem lidem, i hříšným. Chceme-li vystihnouti charakter třetího evangelia, můžeme evangelium sv. Lukáše nazvati: Evangelium Salvatoris et misericordiae — evangelium Spasitele a milosrdenství. Evangelium jest rozvedením věty sv. Pavla v listě k Římanům (1, 16). „Evangelium jest moc Boží ke spáse pro každého, kdo věří, pro žida i pro pohana; neboť v něm se zjevuje spravedlnost Boží z víry k víře.“ Ježíš, Syn Boží, Mesiáš Izraele (Lk. 1, 32) jest Spasitel celého světa a Vykupitel všech lidí.

Vpravdě mistrně spojuje sv. Lukáš vykupitelské dílo Kristovo s jeho láskou a milosrdenstvím. Jako sv. Pavla, tak i jeho žáka si vyvolil Duch sv., aby názorně ukázali lidstvu milosrdnou lásku Spasitelovu. Již na počátku evangelia ve chvalo zpěvu Rodičky Boží jest vykoupení oslavováno jako dílo

milosrdenství Božího: „a jeho milosrdenství od pokolení do pokolení“ (1, 50). Jest možno krásněji a dojemněji vylíčiti Ježíše, přítele tělesně i duševně strádajících, než učinil sv. Lukáš? Bez jeho zpráv o Kristu, který se sklání k Samaritánům, hříšníkům a hříšnicím, opovrženým publikánům, by obraz Spasitelův nebyl úplný. Vypravování o kající hříšnici (7, 36-50), o fariseovi a celníkovi (18, 10-14), Zacharovi (19, 1-10), o kajícím zločinci (23, 39) ukazují milosrdenství Kristovo v nejkrásnějším světle. Sv. Lukáš jediný zaznamenává poslední slova Spasitelova, slibující plné odpuštění (23, 34, 43). Kristovu lásku, která v hledání ztracených ovcí nezná mezí. Na věčné časy zachoval svatopisec v trilogii parabol o ztracené ovci, ztraceném penízi a marnotratném synu (15, 1-32).

O literární metodě a literárním charakteru evangelia bylo by možno napsati celou knihu, neboť evangelium sv. Lukáše jest uznáváno i od literárních historiků za literární dílo, které jest mohutné ve své prostotě. Není úkolem této studie rozebíratí gramatickou stránku evangelia, budiž pouze podotknuto, že píše ze všech evangelistů nejpečlivěji, má vyšší vzdělání než druzí evangelisté a jsa rodem Řek. Podání sv. Lukáše se vyznačuje jasností a přesností výrazu. Slovní poklad i gramatická skladba dokazují, že ovládá řeckou řeč, byť nebyla vždy klasická. Za vzor klasické periody jest označován prolog k evangeliu.

Sv. Lukáše možno nazvati básníkem a malířem mezi evangelisty. Jemu vděčíme za nejkrásnější vypravování živých barev a scenerie, jako o kajících, která pomazala nohy Páně, Marii a Martě, učednících v Emausích a hlavně za nejkrásnější ze všech, historii dětství Páně. Vrcholem poesie třetího evangelia jsou hymny Magnificat, Benedictus a hymnus starce Simeona, které nám sv. Lukáš, jediný z evangelistů, zachoval.

Sv. Marek oživoval své zprávy i při stručnosti evangelia charakteristickou drobnomalbou. Sv. Lukáš užívá více prostředku jiného, protikladů, oživu-

jších a zpřítomňujících situaci. Několik příkladů. Proti nedůvěře Zachariášově při zvěstování narození sv. Jana Křtitele (1, 18) staví víru P. Marie při zvěstování narození Ježíše Krista (1, 38), kající hříšníci proti fariseovi (7, 37, 39), Marii kontemplativní proti Martě aktivní (11, 38-42). Zvláště v parabolách protiklady mohutně působí, jako portrét syna marnotratného a dobrého (15, 11-32), boháče a chudobného Lazara (16, 19-31), anebo farisea a celníka při modlitbě v chrámě (18, 10-14).

Svoje líčení oživuje a zpřítomňuje četnými monology a dialogy. Cítíme slepou bezstarostnost boháčovu ze slov: „Zbořím své obilnice a vystavím větší, a tam složím úrodu svou i všechno zboží své a řeknu své duši: Duše, máš mnoho zboží složeno na mnoho let; odpočívej, jez, pij, vesel se“ (12, 18-19), pyšné sebevědomí spravedlnosti před Bohem ve slovech fariseových: „Bože, děkuji tobě, že nejsem jako jiní lidé“ a pokoru ve slovech celníkových: „Bože, buď milostiv mně hříšnému“ (18, 11-13). Jak plasticky jest vyličen duševní boj nespravedlivého správce ve slovech: „Co mám dělati? Kopati nemohu, žebrati se stydím“ (16, 4). Celá ubohost a duševní rozervanost marnotratného syna se zračí v jeho monologu: „Kolik dělníků v domě otce mého má hojnost chleba, a já zde hynu hladem.“ (15, 17).

Stejně i dialogem, zvláště parabolám, dodává sv. Lukáš živost a dramatický spád. Lhostejnost pozvaných hostů se ukazuje v jejich odmítavých odpovědích, které sv. Lukáš uvádí (14, 18...), zatím co sv. Matouš pouze praví: „Ale oni nedbali a odešli, jeden na své pole, jiný po svém obchodu“ (22, 5).

Sv. Lukáš je jemný psycholog. Dovede mistrně zachytit stavy a záchvěvy duše a vyjádřit i nejtajnější hnutí srdce. I Srdce Spasitelova. S jakou jemností v perikopě o vzkříšení mládence v Naimu poznamenává, že byl jediným synem matky, která byla vdova, a jak dobré bylo srdce Spasitelovo, „který dal ho matce jeho“ (7, 11-17). Kolik jemných psychologických detailů jest na př. v para-

bole o milosrdném samaritánu neb marnotratném synu.

Právem bylo evangelium sv. Lukáše nazváno nejkrásnější knihou světa.

Evangelium čtvrté, sv. Jana,

doplňuje první tři evangelia. Liší se však od nich obsahem i podáním. Hluboký, autoritativní sv. Jan první tři evangelisty doplňuje, podává ze svých osobních vzpomínek a zážitků mnoho nového. Jeho evangelium jest obestřeno zvláštním tajuplným a jímavým kouzlem, jak již Origenes to vystihl, když napsal: „Smysl jeho pochopí jenom ten, jenž také leží na srdci Ježíšově a kdo také od něho přijal, aby mu byla Maria matkou.“ Čtenář, přecházející od synoptiků k četbě čtvrtého evangelia, cítí pravdivost slov Klementa Alex., že Jan napsal duchovní, pneumatické evangelium.

Cíl, který evangelista důsledně sleduje, jest u sv. Jana věroučný. Miláček Páně chce čtenáře — jsou to hlavně křesťané z pohanství — utvrdit ve víře, že Ježíš jest Mesiáš a Syn Boží. Nauka o božství Ježíše Krista jest středem jeho evangelia. Ukázav Kristovo poslání mesiánské, evangelista dokazuje, že s pojmem Krista Mesiáše jest nutně spojen i pojem jeho božství. *Mysterium Slova*, které opustilo vlast Otce a stalo se tělem, opěvává Miláček Slova ve strhujícím prologu: „A Slovo tělem učiněno jest a přebývalo mezi námi a viděli jsme slávu jeho, slávu jeho jednorozeného od Otce, plného milosti a pravdy“ (1, 14). *Evangelium Verbi incarnati* — evangelium vtěleného Slova.

Jako u ostatních evangelistů uspořádání látky souvisí úzce s vědomím cíle, tak je tomu i v evangeliu sv. Jana. Evangelia synoptiků jsou jako mozaika z četných kratších obrazů ze života Páně. Sv. Jan však vybírá pouze některé události neb řeči Páně, ale zaznamenává je do nejmenších podrobností. Výběr a uspořádání látky směřuje k jednomu cíli, aby vynikla mesianita a z ní plynoucí božství

Spasitelovo. Touto cílevědomostí se evangelium stává krásným organickým celkem a literárním uměleckým dílem.

Protože sv. Jan ve všech událostech ze života Páně chce najít jejich hluboký smysl a podstatu, není vždy vyprávěčem, jako synoptikové. S naučným charakterem evangelia souvisí přirozeně někdy i menší názornost. Stylistické zvláštnosti čtvrtého evangelia pronikají nejvíce v podání Kristových řečí u sv. Jana. Kristovo kázání u synoptiků jest prodchnuto lidovostí a názorností. Krátké, životné přísloví se střídá s výmluvnou parabolou, nebo názorně vykresleným obrazem. Při četbě synoptiků se nám zdá, jako by se znovu vracela Kristova doba, jako by Spasitel opět procházel vesničkami a městy Galileje, jako bychom před sebou viděli Genesaretské jezero s jeho rybáři a lodičkami, uzrávající pole, člověka nepřítele rozsévajícího koukol, nebo statek s jeho pastýři a dělníky. V řečích čtvrtého evangelia toto vše skoro chybí, jsou velebné, plné hlubokých myšlenek, prodchnuty zvláštním majestátem. Místo názorných parabol se častěji v evangeliu svatého Jana vyskytuje obsahuplná alegorie, skoro cizí synoptikům. Kristus jest pramen vody živé, chléb života, vinný kmen, dobrý pastýř. Sv. Jan řeči Páně — které jako nejdražší poklad uchovával ve svém srdci — teprve po letech zaznamenal, vtisknuv jim svůj osobní charakter. Slyšel je v aramejštině, ale pro Řeky je oděl do řeckého roucha. Synoptikové zaznamenávají nejvíce řeči Páně z doby jeho galilejské činnosti mezi prostým lidem. Miláček Páně je doplňuje řečmi, které Spasitel adresoval zástupcům lidu a kněžím, představitelům to nejvzdělanější třídy židovského národa, a důvěrnými slovy, která v tichých chvílkách pronesl Mistr k vyvoleným apoštolům. Odtud také i jejich různý literární charakter.

Evangelium sv. Jana i při svém dogmatickém charakteru má několik překrásných, skoro dramatických perikop. Někteří moderní kritikové se dokonce pokusili tyto perikopy přeměnit v dramatic-

kou formu.*) Kolik dramatičnosti, plastičnosti a životnosti je na příklad v perikopě o ženě Samaritance u studnice Jakubovy v Sichar (4, 1-42), o uzdravení slepého od narození (9, 1-38), nebo v perikopě o vzkříšení Lazara (11, 1-46)!

Řečtina čtvrtého evangelia po stránce gramatické jest dobrá, ale skladba vět řeckého ducha nemá. Spojení vět jest jednoduché a prosté. Bohatství spojovacích částic, tak krásné a charakteristické pro řečtinu, v evangeliu sv. Jana skoro úplně schází. I čtvrtý evangelista miluje paralelismus a časté asyndeton dodává evangeliu cosi hymnického.

Daleko není těmito několika řádky ukázána celá krása Písma sv. Největší krása bible jest v hloubce božské pravdy Knihy knih, ale i s hlediska literárního jest bible krásným a vzácným dílem, které si zaslouží, aby bylo často čteno.

J. M. Thompson: An Experiment in Translation (Expositor 8 vol. XVI p. 117-125). H. Windisch: Der Johanneische Erzählungsstil. Eucharisterion, Göttingen 1923.

Krása Starého zákona.

I když cílem Písma sv. není uspokojiti umělecký a estetický cit, nýbrž podati lidstvu zjevení božských pravd a lidstvo duchovně a mravně povznésti, jest přece možno posuzovati Písmo sv. i s hlediska formálního krásna. Neboť i toto zahledění se do Knihy knih nemůže než rozmnožiti naši lásku k Písmu sv.

Právem se obdivujeme kráse spisů pohanských klasiků. Vždyť krása zde objevená jest odleskem krásy Boží, odleskem věčné Moudrosti, pronikající svět. A přece mnohdy krásná forma jest pouze pláštíkem vnitřní prázdnoty, nedostatku hloubky a prázdných idejí, takže nemožno vždy mluvit o pravém krásnu. Pravá krása spočívá v harmonii mezi formou a obsahem. Je-li tomu tak, pak knihy Písma sv. patří k nejkrásnějším uměleckým dílům. Neboť obsahem bible jsou pravdy božské, středem sám Bůh, původ a cíl všeho, Bůh, zjevující se a sklánějící se ke svému lidu. I forma jest hodna hlubokého obsahu. Spíše jednoduchá a prostá, ale právě proto krásná, důstojná a zvláštním podmanivým kouzlem působící na duši. Chvilí plyne tiše jako potůček v rovině a chvíli opět burácí jako vlny moře, tříštící se o skalnaté břehy. Jest prostá, ale je-li třeba, dovede použití i vnějších řečnických a slohových prostředků: otázek, rytmu, strofy, paralelismu, aliterace a asonace. Stylistické formy, zdůrazňované od estetiků v uměleckých dílech světové literatury, jako hymnus, parabola, alegorie, lidová píseň z velké části se nalézají i v bibli.

Nejenom v poetických knihách Starého zákona, nýbrž i v *knihách historických* nalezneme kouzlo poesie. Tak v historiích patriarchů jest orientální

pastýřský život pod stany, na pastvinách, u studní tak živě vyličen, že se nám zdá, jako bychom vlastním zrakem vše viděli. Jak krásně a živě, skoro dramaticky jest vyličen venkovský život rolníků v době žní v knize Rut.

Žádný výjev z Homera, žádné vypravování Herodotovo se nevyrovná estetickou krásou a hlubokým mravním obsahem knize Tobiáš. Nejjemnější struny rodinného života nechává rozezvučeti svatopisec, takže nemožno si představit krásnější knihy pro lid nad tuto.

I v knihách historických nalezneme pokusy lyrické poesie. V knize Soudců (5, 1-32) vítězná píseň Debořina jest pokládána kritikou za prastarý květ hebrejského básnictví. V první knize Královské (2, 1-10) zpěv Anny, manželky levity Elkany, jest krásným preludiem k novozákonnímu Magnifikat. Opravdu elegicky dojímá žalozpěv Davidův nad smrtí Saulovou (2 Král. 1, 18-27). Vítězná píseň Mojžíšova (Ex. 15, 1-18) patří k nejkrásnějším tohoto druhu ve světové literatuře.

Jestliže staří nazývali poesii řečí bohů a domnívali se, že básníci jsou pod vyšším, božským vlivem, pak tato myšlenka stává se skutkem v *poesii biblické*. Duchem svatým jsouce vedeni, inspirováni, oděli svatopisci hluboké pravdy v roucho umělé poetické řeči. Celá skupina knih St. zákona má charakter poetický. Ještě dnes, téměř po třech tisíciletích jsou krásným svěžím květem nejčistší náboženské poesie. Plného významu a obsahu se dostalo této starozákonní poesii teprve v liturgii Církve u tabernáku vtěleného Boha.

Kolik obdivovatelů mezi básníky, umělci a zvláště hudebníky našly žalmy!

Svět krásna pro sebe jest kniha Job. Uměle jest v básni spojena hloubka myšlenek s obraznou, bohatou dikcí. Ačkoli je kniha setkána ze živlů výpravných, poučných, lyrických a dramatických, je to přece dílo dokonale jednolitě, souměrně založené a úchvatnou mluvou obraznou protkané, mohutnou vášní lidskou prohráté, Božím klidem a velebností

tlumené, oduševnělé a zaokrouhlené; je to podivná orientální disputace na kraji pouště, pod širým nebem, ozářená nejvznešenějšími zjevy tvorstva, rozprava o nejpalčivější otázce, která kdy srdcem lidským hýbala (Dr. J. Hejčl).

Za nejkrásnější květ starohebrejské poesie jest považována Velepíseň s hlubokým alegorickým, jinotajným smyslem.

Kolik poesie a hluboké moudrosti jest ukryto v ostatních didaktických knihách Starého zákona. Krátká přísloví — prostý obraz nebo přirovnání — střídají se s bohatě rozčleněnými příslovími, jako v kap. 31 knih Přísloví chvála ženy.

Žbývají *knihy prorocké*. Čtyři velcí proroci stejně jako Mojžíš, David a Šalamoun patří k velikánům světové literatury.

Literárními kritiky po stránce umělecké, slohové nejvíce jest ceněn Isaiáš. Isaiáš, evangelista Starého zákona, je řečník, mající mnoho společného se sv. Pavlem. Jeho řeč plyne místy skoro v rytmu. Dovede promluvit do duše, když neúprosňe připomíná Boží tresty a hrozby a hned opět dodává tiché důvěry a naděje.

V Jeremiášově proroctví jsou stopy těžkého života a poměrů, v nichž žil a s nimiž musel zápasiti. Jeho rytmus je pomalý, těžký, výrazy se nestřídají tak rychle a živě, jako u Isaiáše. Ale mluví řečí srdce, jeho slova jsou ozvěnou vlastního života a utrpení, a proto mají takovou působivost, takže sv. Jeroným výstižně o jeho slohu mohl napsati, že při jednoduchosti a prostotě výrazu jest majestátní pro hloubku myšlenek. (P. L. 24900.)

Umělcem v líčení a drobnomalbě jest Ezechiel. Syta poetickou krásou a líčením jest na příklad jeho vise o zkáze pyšného Tyru. Ostrovní Tyrus, metropole obchodu, starověké to Benátky, jest přirovnán k mohutné lodi, k jejíž výstavbě přispěli všichni národové:

„Z jedlí Saniru tě vystavěli
se všemi paženými do moře;
cedr z Libanu vzali,

aby udělali tobě stěžeň.

Duby z Basanu tesali na tvá vesla,
lávky veslařské dělali ti z (indických) kostí slonových,
a kajuty ze hmoty ostrovů Vlašských.

Pestrobarevný kment egyptský utkali ti na plachtu,
aby pověšena byla na stěžeň;

z modrého a červeného purpuru z ostrovů Elisských
byla tvá střecha.“ (27, 5-7.)

Pak úchvatně líčí mnohotvárný a pestrý obchodní život města, vyvedení lodi na širé moře a hroznou její zkázu. Jak elegicky zní žalozpěv, kterým budou oplakávati pád této vládkyně moře:

„Které město jest jako Tyrus,
jenž oněměl prostřed moře? (32.)

Kupci národů sípějí nad tebou;
po tobě jest veta,
nevstaneš na věky!“ (36.)

Prorokem ne jenom pro Judu a Izrael, nýbrž i pro pohany jest Daniel. Stylistický význam Danielův jest spíše v mohutnosti látky jeho visí, než ve stylistické kráse řeči a podání. I veliký Byron, skeptický Heine byli uchvázeni jeho mohutností, když uznali „Baltazarovy hody“ za opravdový kus poesie a pokoušeli se je napodobiti.

Jest třeba znovu připomenouti, že nejvyšší triumf proroků nebyl charakteru uměleckého, nýbrž náboženského.

O kráse biblické řeči píše spisovatel *Martin Beheim-Schwarzbach* mezi jiným takto: „Na počátku bylo Slovo.“ V této větě, nejvelikolepější a nejobsažnější, kterou křesťanské lidstvo má, spočívá ve dle velikého tajemství, jímž je Genesis, také tajemství biblické řeči. A jakkoli jsou vystaveny řeči všelikému smyslu, vystaveny zneužívání a snižování více nežli všechny velké statky lidstva, tato věta svojí měrou, slovním pokladem a zvukem chová nezničitelně tajemství biblické mluvy. A střeží je jako kouzelnou formuli... Od této věty až k velikým filosofickým systémům je dlouhá cesta; ale jde v duchu této věty a ji neopouští. A od této věty je též dlouhá

cesta až k nejjemnějšímu moderním vymoženostem ve výrazu mluvy; ale i tato cesta zůstává v duchu věty sv. Jana evangelisty. A co mezitím přibýlo na jejím smyslu a bohatství, stalo se ve stínu její prostoty, její vznešenosti a síly.

Ale tak je nejenom s touto větou, ale se sty vět Starého a Nového zákona, tak je s celou biblickou mluvou. Z ní čerpají jazyky celých národů svoji sílu, od ní jsou nasycovány, získávají plnost, morek a vzlet, získávají členitost, mnohotvárnost a spádnost, a čím dále od svého pramene se vzdalují, tím více trpí přepjatostí, znetvořováním, nadutostí a zmatečností, korupcí a sestárnutím a končí, jakmile svůj starý pramen zcela zapřely.

K slovům apoštola sv. Pavla v listě ke Korintským a výrokům sv. Jana poznamenává týž spisovatel: Ať jen zkusí některý rozumář, ať akademický či nikoli, s vysokým stupněm vzdělání a kteréhokoli cítění, tu skvělou větu (I. Kor. 13), v níž všechno jas, všechno žár, ale také všechno stesk doznání je obsažen; ať zkusí jinak říci nežli „*a kdybych lásky neměl.*“ Nemohl by tolik říci, spíše jenom méně... A jak veliká jsou slova Jana Křtitele o Ježíši Kristu: „*On musí růsti, ale já menšiti se.*“ (Jan 3, 30.) Není touto větou vysloveno tajemství o rostoucím Kristu a klesajícím vlivu Janovu? A může někdo tak velké tajemství, jaké se v ní skrývá, jednodušeji a dokonaleji několika slovy přesně odhaliti, jako to učinil evangelista? Tato skrovná dvojvěta je řečnickým zázrakem, a dnešní moderní řeč, tak zjemnělá a jako vyciseloaná, sotva by něco rovnocenného vyslovila... Největším konečně je člověk ve své řeči a ve všem, co bylo mu dáno, tam, kde ono nejjednodušší pronáší dětsky, jako učinil seštárlý apoštol Kristův Jan před svým koncem, když jako ovoce svého stoletého života, ještě jednou pozdvihl hlasu svého, aby řekl: „*Miláčkové, milujme se ve spolek!*“ (I. Jan. 4. 7.) Člověk může jen tušiti, jaké vrcholy svého rozvoje v říši duchovní tato duše dosáhla a jak blízko apoštol sv. Jan k Bohu dospěl, když na své pozemské pouti sám stal se dítětem.“

Jak máme čísti Písmo sv.

Písmo sv. je „*slovo Boží k nám*.“ A již proto máme k jeho čtení přistupovati s úctou a vážností, jaké slovo Boží žádá; vždy v posvátné chvíli, v níž chceme slyšeti hlas vyššího světa a soud nad událostmi, o nichž svatopisci vypravují. Četba Písma svatého má znamenati pro nás *posvěcení duše*. Závan Božího hlasu. Četba tato má býti též *rozjímáním*, které nás přenáší z hluku a ruchu tohoto světa v daleké kraje Svaté země, jež byla dějištěm života patriarchů, v níž zněly hlasy proroků, jež byla posvěcena kroky, slovy a událostmi života Spasitelova. Člověk věřící vždy rád sáhne k Písmu sv., aby nábožensky pookřál, svoji duši osvěžil.

Abychom ze čtení bible měli opravdu náležitý užitek, je potřebí s pozornou myslí a s láskou ji otvírati a v ní čísti. Anglický myslitel *Carlyle* kdysi řekl: „V očích Newtonova psa zrcadlila se táž obloha s nespočetnými hvězdami, jako v očích velikého hvězdáře. A přece obojí oči viděly něco nesmírně různého.“ Tato snad tvrdá slova platí též o bibli. Člověk mělký a povrchní sotva v ní najde více, nežli v některé staré knize, vypravující o dějinách mužů a celých rodů. Člověku smyslnému bude omluvou, že setkává se na některých její stránkách s týmiž neřestmi, které i dnes leckde kolem sebe spatřuje. Že všude je též psáno o trestu a zkáze takových lidí, o tom snad nebude přemýšleti. Kdo jest slepý pro krásy přírody, lesů, hor a řek, pro krásy lidských děl, hudby Beethovenovy, Mozartovy, Wagnerovy, Bachovy a Haendlovy, Smetanovy, Dvořákovy a j., těžko mu v jejich dílech je chápati. Kdo s takovou duševní krátkozrakostí otevírá bibli, snad je lépe, když jí vůbec neotevře.

Jak působí čtení Písma sv. na duši, krásně vy-
líčil americký cestovatel *Henry Stanley* ve svém ži-
votopise. Roku 1871 vydal se na první svoji cestu
do vnitrozemí Afriky, aby hledal nadšeného *missio-
náře Livingstona*, který již dvě léta byl nezvěstný.
Jeho přátelé dali mu na cestu mnoho časopisů a
denních listů. On sám přibalil k nim starou, ze-
žloutlou bibli. Byl zprvu toho názoru, že nové ča-
sopisy to jsou, které jej poučí o skutečnosti a pří-
tomnosti, ale bible vypravuje pouze o událostech již
dávno před tisíci lety minulých. Ale čím více tam
uprostřed divoké přírody měl bojovati a zápasiti
s přírodními živly, s nedůvěrou a nepřítelství lidí, s ne-
mocemi, tím jasněji poznával, že zprávy časopisů se
svými událostmi zachycují pouze povrch lidských
osudů; ale ona stará zažloutlá bible vypravuje o
věčném, stálém, živém toku lidských osudů. *Bible
nedává nám poznávati pouze Boha; ale dává nám
též poznávati sama sebe.*

Slyšme, co *Stanley* sám píše: „Nebyl jsem si
toho vědom, že léta lhostejnosti a boje učinily mne
tvrdějším a časem byl bych snad ztratil všechn ná-
boženský cit. Ale na štěstí opustil jsem politické
pole. Sobecká snaživost, která mne naplňovala, se
uklidnila. Když jsem své opravdové životní dílo za-
čal a svoji první cestu do Afriky nastoupil, viděl
jsem se tváří v tvář divoké přírodě, a ta mně dala
příležitost, abych v samotě našel, co jsem ve stá-
lém styku se světem ztratil.

Vzal jsem s sebou svoji bibli. Abych mohl za-
baliti lahvičky s léky, dal mi americký konsul kupu
čísel „*New York Herald*“ a jiné americké noviny.
Podivné sousedství! Ale nejpodivnější ze všeho byl
obrat, který se ve mně udál, když jsem se v me-
lancholické divoké Africe oddal čtení bible a časo-
pisů. Četl jsem knihu Job a potom žalmy, a když
mně opět bylo lépe a mohl jsem dále cestovati,
četl jsem v táboře časopisecké zprávy. Zde změnily
se úplně moje názory o tisku, nikoli však o mém
poslání, kterého jsem si vysoce, snad příliš vysoce,
vážil. *Změnily se mé názory o užitku a zneužívání*

tisku vůbec. Připadalo mi všechno oproti veliké skutečnosti malicherným. Měli bychom čísti noviny abychom se dověděli o skutečných novotách. Vše ostatní je pouhým mrháním času, vnitřní síly a osobnosti. Naproti tomu *bibli s její prostotou a ušlechtilou mluvou četl jsem vždy s větším porozuměním.* Obklopen mlčící divokou přírodou, cítil jsem, jak mne vždy víc a více pronikal blažený žár kdykoli jsem se hlouběji ponořil v její slova. Když jsem ji odložil, zpracoval můj duch, co jsem četl. V mojí mysli ožívaly vzpomínky na minulé útrapy, zklamání naděje, nesplněná přání. V té chvíli zněla mi v duši slova Písma tak, jako by byla přímo pro mne určena; někdy jako slib, jindy jako slavná výstraha. Samoten ve svém stanu, nenalezl jsem nikde tolik útěchy a klidu, jako v myšlenkách a vzpomínkách na dávno zanedbávané modlitby svého osiřelého dětství a svých jinošských let. Jak často padl jsem na kolena a vyléval všechnu svoji vroucnost v tiché modlitbě k Tomu, kterému tak dlouho jsem se odcizoval a který mne tak tajuplně vedl do Afriky, aby tam zjevil mně sebe a svoji vůli! Bible mně ukázala, že můj život, odloučen od Boha, je pouhou mýdlovou bublinou, a připomněla mi, abych stále byl pamětliv svého Stvořitele — noviny mi hlásaly pouze přehnanosti a světskost. Od této životní doby nikdy jsem nestrpěl, aby jiní měli vliv na můj úsudek o bližním, anebo otrásali mými názory na dobré a zlé.“ (*H. E. Stanley: Můj život. II. 55 a násl.*)

Stejně píše i slavný švédský spisovatel *Sven Hedin.* Ve svém objemném díle o cestách v nitru Asie upřímně doznává: „Bez živé a pevné důvěry v Pána a jeho všemohoucí ochrany bylo by mi nemožno vydržeti 12 let v nepřístupných krajích Asie. Na všech mých cestách je *bible stálou mojí průvodkyní a mojí nejlepší četbou.*“

Roku 1895 stanul slavný švédský cestovatel *Sven Hedin* v nitru Asie, aby se svojí co nejlépe vypravenou karavanou probádal nejpodivnějšími pověstmi obestřenou poušť Taklamahen. Odvážný, jak vždy byl, a zvyklý všechna nebezpečí vítězně překonávat, nedbal výstrah pastevců, kteří předpovídali mu zkázu. Strašné pískové bouře překvapily jej a jeho průvodce; krutá žízeň trápila lidi i zví-

řata a všechny naděje na vodu vždy se ukázaly klamnými. Velké na vodu bohaté mraky změnily se v horké páry, napřed vypočítané vzdálenosti byly nesprávné, jeden průvodce po druhém podléhal nadlidským námahám. Mezi posledními předměty, které z výpravy Sven Hedin si ponechal, nalézala se bible. „Pomoz nám Bůh!“ To byl poslední záznam v jeho deníku. Potom začal boj o život; o jehož vzrušujícím průběhu jeho vlastní líčení může vyvolati jenom matnou představu. Zde nebylo žádného protivníka, s nímž by měl odvážný a statečný cestovatel zápasiti. Všude jen stále hrobové ticho, nebe plné hvězd, a žhavá písečná země pod nohama. A co ještě horšího, u cíle cesty vyschlé, vyprahlé řečiště! Ale ještě teď provázela Sven Hedina nezdolná síla. Byl přesvědčen, že jej vede vyšší moc. Byl připraven zemřít. Tu náhle v poslední vteřině slyšel kdákání divoké husy. To jej vedlo k tůni, či jak praví „k Bohem darovanému jezeru“, jak je nazval. Ano, jeho důvěra v Boha byla té hodiny tak veliká, že sám bez zbraně a zcela vysílen nebál se tygra, který v tom okamžiku plížil se k vodě. A jestli vždy Sven Hedin věřil v Prozřetelnost Boží, byl o ní od tohoto dne tím pevněji, nezlomně přesvědčen.

Při četbě z Písma sv. máme též časem ustati a o přečteném přemýšleti. Poznávati svůj poměr k osobám a řečem, k jejich poučení, radě, výstraze, které obsahují. O nejedné události, kterou jsme klidně a vážně přečetli, platí slova: „*Mutato nomine fabula de te narratur.*“ Vypravuje o tobě. Sv. Řehoř Veliký praví: Písmo sv. jest očím naší duše jakýmsi velkým zrcadlem, abychom v něm spatřovali svůj vnitřní obraz. V něm jasně spatřujeme ono šeredné i krásné, které je i v nás. Zde pociťujeme svůj pokrok, ale také, jak jsme pokroku daleci.“ (Moralia II. 1.)

Německý spisovatel *Johann Georg Hamann* prohlašuje: „Každá biblická událost je proroctvím, které po všechna staletí v duši každého člověka se vyplňuje. V každé události je obraz člověka, obraz těla, jež náleží zemi, a má svůj slovní smysl, ale také obraz duše, jež je dechem Božím, životem a světlem, které v tmě svítí a tma ho nepojala. Každá událost, kterou bible vypravuje, je naší událostí. Každá kletba, kterou obsahuje, stihá naše hříchy. Každé požehnání, které slibuje, náleží naší víře.“

Lze snad něco jiného nebo nového vyčísti ze stránek Písma sv.? Není již celá řada komentářů a výkladů, které text Písma sv. provázejí? A přece

každý, kdo bedlivě čte, nalezne i nyní v něm mnohé pro sebe. A často místa, která dříve klidně přešel, vyvolají v něm podle stavu vlastní mysli a svého okolí i poměrů nové myšlenky a nová poučení. Poznává v nich novou krásu. Písmo sv. podobá se vinici, která každému novému pokolení přináší nové plody a to v takové hojnosti a sladkosti, čím více vinici pěstil.

Ve středověku bible nikterak nebyla „knihou, která odpočívala v lavici“, jak často se říkalo, byť nebyla tak snadno dosažitelná, jako dnes. Byla při neznalosti knihtisku přece jen *nejrozšířenější knihou*. A je nesmírnou chválou středověku, že po mnohá století tisíce pilných řeholníků a kněží, řeholnic i laiků v opisování a vyzdobení iniciálek i listů Písma sv. spatřovali svoji zamilovanou práci, ano svoji životní úlohu. Z takových biblí měli středověcí křesťané nejčistší radost, ano v nich spatřovali svoji chloubu. Zámožní nejednou dávali novomanželům darem *krásně psanou bibli*. Velkého rozšíření došla bible v 15. století, kdy na př. Norimberk, Basilej, Curych měly celou řadu psaných biblí. Také naše Praha a kláštery v Čechách mohly se pochlubit krásnými exempláři bible. A ceny jejich byly velmi značné. Tak na př. dovedná krasopiska Diemunda z Wessobrunu mohla za dva svazky psané bible zakoupiti pro svůj klášter velký hospodářský dvorec. Mnohé exempláře, které se nám dochovaly, svědčí o tom, v jaké úctě měl středověk bibli. Byly hlavním klenotem jak v klášteře, tak v rodině. Když v opisech objevily se některé chyby, v překladech bludy, jež sváděly čtenáře k nepravé víře, bylo ovšem přirozeno, že církev čtení takových biblí zakázala. Ale možno říci, že všeobecného zákazu čtení bible nikdy církev neznala a nezná; pouze varovala před čtením takových, v nichž objevily se bludy. A takové bible podle okolností zakazovala a odsuzovala.

Čtení bible, pokud jí rozumíme třeba jen jednotlivé její knihy nebo jednotlivé listy svatopisců již v dávné církvi bylo obyčejem; ano řekli bychom povinností. Sv. Jan Zlatoústý napsal: „Po službách

Božích připravme ve svých domech dva stoly: jeden s pokrmem pro tělo, a jeden s pokrmem z Písma svatého; jeden pro plody země, a jeden pro plody Ducha sv. Modlitba a vyučování v chrámě nestačí. Musí býti provázeny modlitbou a duchovním pokrmem doma — neboť křesťanský dům jest malým chrámem.“

Kdo chce míti z četby Písma sv. náležitý prospěch, nesmí je čísti rychle a povrchně, jako snad čte některý časopis nebo román. Musí čísti větu za větou, ba někdy slovo za slovem, mnohdy nahlas a pomalu. A potom ponenáhlu stane se vnímavým pro jeho mohutnou, vážnou řeč; pozná, že právě zvláštnosti řeči a neobvyklé obraty nás přimějí k pozornosti a vnesou svoji posvátnost do naší duše.

Biblické společnosti.

O rozšíření Písma sv. značně usilovaly a usilují *Biblické společnosti*. Svůj počátek měly v Anglii, kde již roku 1698 byla založena „*Společnost pro šíření křesťanské vědomosti*“. Tato dala pořídit překlad bible ve čtyřech východoindických jazycích, aby rozšířením jejím podporovala práci svých misionářů.

Značného rozmachu dostalo se jí roku 1804, kdy k podnětu anglikánského duchovního *Tomáše Charlese* ujala se tohoto úkolu „*Britická a zahraniční biblická společnost*“, jež za svého působení do roku 1887 opatřila překlady bible do 286 řečí a nářečí. Společnost bible rozdává, nebo za velmi levný peníz prodává. Po příkladu Anglie založeny byly biblické společnosti v Německu (bibl. ústav v Halle), ve Francii, Švýcarsku, Švédsku, Norsku, Dánsku, v Severní Americe a j.

Členy této společnosti jsou vesměs *vyznavači evangelických* konfesí nejrozličnějších odstínů, luteráni, kalvinisté, metodisté, kvakeři, sociniáni, arminiáni a j. Tedy vyznání, která *prohlašují bibli za jediný pramen víry*.

Je zřejmo, že tímto názorem jsou v zásadním rozporu s církví katolickou, která, těšíc se daru neomylnosti ve svých církevních sněmech, jejich nálezech, jakož i v neomylné autoritě své nejvyšší hlavy, papeže, když „jako nejvyšší učitel církve *ex cathedra* v otázkách víry a mravů rozhoduje,“ *čerpá svá dogmata ze dvou pramenů: z Písma sv. a ústního podání*. Ústní podání, obsažené hlavně ve spisích sv. Otců a Učitelů církevních, Písmo sv. doplňuje a kde smysl je nejasný, vysvětluje.

Evangelické konfese, budující na Písmě sv. jako

jediném prameni víry, již tím staví se mimo půdu katolické církve.*) Neboť principem katolického křesťana je věřití vše, co Bůh zjevil a skrze církev k věření předkládá. A mluví-li evangeličtí křesťané o „slepé víře katolíků“, jež prý bez přesvědčení, bez důkazů přijímá, co nejvyšší učitelský úřad k věření předkládá, jest to zlomyslné zlehčování nebo nepochopení katolické víry. Každé prohlášení dogmatu, ať se děje církevním sněmem, nebo výrokem papežovým (na př. učení o Neposkvrněném početí Panny Marie) je vždy všestranně a přesvědčivě doloženo výroky Písma sv. a Církevních otců.

Není snad potřebí připomínati, že katolická církev tuto činnost biblických společností *neschvaluje*. Společnosti staví se na protikatolické hledisko o Písmu sv. jako jediném prameni víry. A což je stejně závažné: překlady jejich jsou jednak kusé, jednak svým textem učení protestant. přizpůsobené.

A dále: Písmo sv. je často nejasné, temné, připouštějíc nepovolaným čtenářům různý smysl. Jest potřebí znáti dobu, místo, okolnosti i účel, za nichž jednotlivé knihy — platí to hlavně o Novém zákoně — byly napsány.

Kam individuální výklad Písma sv. vede, ukazuje nejjasněji vznik jednotlivých, od církve odstěpených konfesí. Ve středověku byli to hlavně Albigenští, kteří dovolávající se výroků bible, šířili nejnerozumnější učení. Kam ve svém blouznění dospěli čeští Adamité, z dějin rovněž je známo. Podobně němečtí Novokřtělci, Flagellanti a pod.

Luther, doporučuje četbu Písma sv. svým stoupencům, učil, že Duch sv. osvítí *každého zbožného křesťana*, aby smysl Písma sv. správně pochopil. Tedy zásadu individuálního výkladu. Kterak tato zásada působila, stále drobení a různění protestantismu v různé konfese nejlépe dokazuje.

*) „V Písmech sv. všecko, čehož k učení a spravení církve potřebí jest, úplně a cele se udržuje. — Jediným pravidlem a měřítkem, podle kteréhož veškeré články víry ceniti a souditi náleží, věříme býti prorocká a apoštolská Písma Starého i Nového zákona.“ (Konf. Bratr. z r. 1535.)

Duch sv. jest duchem jednoty. Dějiny katolických dogmat nejzřetelněji to dokazují. A lze též mluvit o vnuknutí Ducha sv. tam, kde různí vykladači si odporují, ano nepřátelsky proti sobě vy-

Všeobecný nějaký zákaz čísti bibli *nikdy nebyl církví vydán*. Byla pouze nařízení, která čtení Písma sv. podle potřebí času a okolností omezovala. Je nepravdou, že *v středověku bible „v lavici klidně odpočívala“*, a jen vyvoleným bylo dovoleno ji čísti. Bible byla v středověku nejrozšířenější knihou. Je chloubou středověku, že po staletí tisíce pilných mnichů, kněží, řeholnic i laiků v neúnavném opiso-
vání, uměleckém vyzdobování (hlavně skvostné iniciálky) spatřovali svoji radost a svůj úkol. Dokud nebylo tisku, nemohla ovšem bible každému býti tak přístupna, jako později. Cena krásné psané bible byla vysoká; dar takové bible při sňatku byl často novomanželům nejvzácnějším statkem. Když byl vynalezen tisk, bible rychle byla vydávána. Zejména tisky v Norimberce, Augsburgu, Curychu, Baselu byly značně rozšířené. Není proto správně, že teprve Luther, jemuž osobní zbožnost nikdo nepopírá, dal lidu do rukou bibli. Ale nelze též mu nevytknouti, že jeho překlad nebyl místy ni věrný, ni přesný; místy jeho nauce přizpůsobený (na př. o samospasitelnosti pouhou věrou bez dobrých skutků).

Působení různých biblických společností, tato bibliomanie dala papežům podnět, ano uložila za vážnou povinnost, aby církve proti nim vystoupila a katolíky před čtením bible, jimi vydaných a úsilovně šířených, důtklivě varovala. Učinil tak papež Innocenc III., Pius VII., Lev XII., Pius VIII., Řehoř XVI., Pius IX. a j. A je zajímavé, že sami anglikánští biskupové proti této *bibliomanii* se postavili, že bible bez náležitého výkladu lidi jen plete a uvádí v bludy. Stěžovali si, že jejich věřící nedbají a vyhýbají se živému slovu svých duchovních, že každý chce býti sám sobě veleknězem.

Na Písmě sv. vždy se plnila slova:
„Hic liber est, in quo sua quaerit dogmata quisque;
Invenit et pariter dogmata quisque sua.“

Kritika bible.

Nikdo se nevzpírá tomu, aby bible podléhala *historicko-filologickému studiu a badání*. Ale tuto kritiku mají prováděti opravdu k tomu povolání, všemi potřebnými vědomostmi a znalostí již napřed vyzbrojení vědci. Tedy opravdu „autority“ ve svém oboru.

Když naleznou se v zemi zbytky předhistorických časů, nádoby, nástroje, hroby řekněme z 5. století před Kristem s kostrami dávno pochovaných lidí, zavolá se komise odborníků a znalců, kteří studují nalezené věci a o nich rozhodují. Jen kritiku bible si dnes dovoluje každý novokřtěnec nebo nepokřtěnec.

Je potřebí, aby kritik osvojil si znalost biblické řeči, znalost doby, v které byly její knihy psány; aby znal politické, náboženské, sociální a všechny kulturní poměry, v nichž bible vznikla.

Biblická řeč je plna básnických obrátů a allegorií. Hlavně Starý zákon je bohat anthropomorfismy, metaforami, vyhýbá se abstraktním úvahám, a líčí vše v konkrétních živoucích osobách a dějích. Na př. Píseň písní je báseň výhradně allegorická. Vášnivý éros snoubenky, hledající svého snoubence, sluší vykládati jako lásku lidské duše, toužící po Bohu, hledající Krista. Některé její výroky církev aplikuje na Pannu Marii; a také je přejala do Loretánských litaní.

Kdo chce s filologického hlediska bibli studovati, musí *znáti ducha Orientu*, způsob jeho mluvy, často velmi něžné, jindy prudce vznětlivé a vášivé. Poznává též, že údaje zeměpisné i dějepisné, pokud se v bibli nalézají, jsou v plné shodě s archeologickými objevy ve starém Egyptě, Babyloně, i v Palestině. A tato nestranná kritika vede odborníky je-

nom k větší úctě v pravost a věrohodnost sv. knih, působením Ducha sv. sepsaných. Kdo v jejich hluboký smysl se pohroužil, zažije, co slavný kazatel Lacordavie na sklonku života svým žákům v Soréze pravil: „Třicet let již čtu v bibli a každý den přicházím v ní na nová světla a na nové hloubky. Jaký to rozdíl mezi ní a slovy lidskými! Tato jsou rázem pochopena; výroky bible jsou hlubiny beze dna.“

Stejně pociťoval při čtení bible znamenitý chemik *Robert Boyle*, který napsal: „Porovnávány s bibli jsou všechny lidské knihy, i ty nejlepší, jenom jako oběžnice, které všechno své světlo a svůj lesk obdržely od bible.“

Jak soudili o významu četby Písma svatého někteří přední spisovatelé.

Kolik čerpali z Písma sv. naši básníci, žádalo by obsáhlého studia české literatury a dramet. Vrchlický, Svatopluk Čech, Zeyer, Březina atd. mnohé motivy ke svým pracím brali z bible. Upozorňuji tu aspoň na obsáhlou studii *Karla Šebora* o Jar. Vrchlickém ve *Vlasti* roč. 53. Sami však, pokud vím, žádného studia o bibli neuveřejnili. Proto nespadají v rámec těchto úvah.

Největší německý básník *Goethe* ve své nesmírné tvořivosti vždy znovu a znovu vracel se k biblí. Jak osoby a události Starého, tak i Nového zákona vždy silně jej poutaly. „Bible je tak bohata svým obsahem, že daleko více nežli každá jiná kniha skýtá látku k úvahám a příležitost k rozjímání o lidských záležitostech. Sám napsal úvahu o Abrahamovi a Mojžíšovi; s velikou úctou mluví o Bohu, stvoření, vtělení Kristově a vykoupení.

Ve svých „*Hovorech s Eckermannem*“ často se vrací k Novému zákonu a jeví neobyčejný zájem o biblické události. O evangeliích praví: „*Mám všechna čtyři evangelia za naprosto pravá, neboť v nich žije odlesk oné vznešenosti, která vyzařovala z osoby Ježíše Krista a která je tak božského rázu, v jakém jen Božské na zemi se zjevilo.*“ O mravní kultuře v evangeliích vyslovil se takto: „*Byť duševní kultura vždy rostla, byť přírodní vědy vždy ve svém rozsahu i v hloubi se šířily a lidský duch stále se rozvíjel, nad povýšenost a mravní kulturu křesťanskou, jak v evangeliích září, nikdy se nepovznese.*“

Goethe po celý život horlil proti německým profesorům, kteří svůj kriticismus obraceli proti inspiraci Písma sv. a vrhli bibli mezi profanní, le-

gendami oplývající knihy. „Bible, jako svatá, nedotknutelná kniha, je povýšena nad každou kritiku.“ A jinde: „Pro svoji osobu miluji bibli a vážím si jí. Neboť mám skoro jenom jí děkovati za své mravní vzdělání; a události, nauky, symboly a podobenství, *to vše hluboko se vtisklo do mé duše a v té či oné formě na mne působilo*. Proto se mně nelíbily nespravedlivé, posměvačné a překrucující útoky na ně.“ (Goethe, Dichtung und Wahrheit. II.)

Na jeho psacím stole nalézala se vždy bible, a to až do jeho smrti. A kdo bibli zná, pozná snadno, že v jeho pracích velmi často jeví se stopy bible. Byly doby, kdy Goethe zjevně se nazýval pohanem. Ale že bible mocně působila na jeho básnický talent, všude je patrné. Svůj krásný „Prolog v nebi“ k největší své básni „Faust“ psal v duchu, ano řekl bych po vzoru starozákonné knihy Job.

V závěru svého Fausta jasně dokazuje, jak křesťanský duch jej ovládl. Faust je vykoupen; a to nikoli vlastním úsilím, v němž dává se do služeb lidských potřeb, ale s pomocí milosti Boží. Tak podlehl síle křesťanské pravdy. Sám o tom doznává: „Byl bych v tak nadsmyslných, sotva vytušených problémech velmi snadno se ztratil v čiré mlhavosti a prázdnotě, kdybych svým básnickým intencím, svým osobám či představám, přesně ohraničeným křesťansko - církevním názorem, nedal pevnou blaze působící formu a jasnost.“ —

„V setníku z Kafarnaum“ vidí Goethe reprezentanta člověka, pevně věřícího a bezprostředně shůry pomoc očekávajícího. V Magdaleně symbol kajícího, odpuštění potřebujícího a k polepšení se obracejícího lidstva. V obou těchto osobách vidí hlavní zásady křesťanství.

Zvláště jedno vypravování Nového zákona učinilo na Goetha velmi hluboký dojem. Eckermann o tom vypravuje toto: „Čtu v Novém zákoně a vzpomínám na obraz, který mi Goethe v těchto dnech ukázal: kde Kristus kráčí po moři, a Petr, který jde mu vstříc na vlnách, ve chvíli, kdy malomyslní, hned začíná tonouti. „Je to jedno z nejkrásnějších

vypravování," pravil Goethe, „které přede vším miluji. Je v něm vysloveno veliké poučení, že člověk jenom věrou a pevnou odvahou v nejtěžších okolnostech zvítězí, ale ve chvíli nejmenší pochybnosti, jíž podléhá, je ztracen.“

Ve své knize „*Dichtung und Wahrheit*“ a v poznámkách k „*Westöstlicher Diwan*“ znovu a znovu vrací se Goethe k Novému zákonu. Jeho úvaha o potřebě a kráse sedmi svátostí (*Dichtung und Wahrheit*“ je známa.

Lidový německý spisovatel *Peter Rosegger* napsal o Novém zákoně toto: „Přes všechnu bohatou literaturu není žádné knihy, která má tolik mocné a živné síly jako *evangelium*. Jak bylo by oněm nenasytným čtenářům, kteří nikdy a ničím nemohou se uspokojiti, kdyby jednou sáhli k této knize! Pro jedny byla by to blažená vzpomínka z dětských let, pro druhé novinkou. A jak by se divili, když by shledali, že bible je ohniskem vši staré a nové literatury! Já neustanu po celý život poukazovati na *evangelium*... Klademe se po práci a námaze dne, plní starostí na lože, a ráno začíná shon a boj o život znovu. Jak by bylo, kdybychom se rozhodli každý večer sáhnouti k oné nesmrtelné knize, jež nazývá se Nový zákon, a v kruhu svých nejbližších z ní jednu kapitolu čísti a o ní hovořiti! Mnohý temný mrak by se nám rozplynul, jinýma očima bychom hleděli na svůj život a své povinnosti! Ovládali bychom tím svůj osud, místo abychom dali se jím ovládati. Znáám rodiny, které na moji radu tak si navykly. Jeden otec mi napsal: „Je neuvěřitelné, jak v této knize je obsažen celý člověk, jak posílá svůj rozhled, jak ona uklidňuje a posiluje.“

Básník *Ernst Wiechert* doznává: „Nic s takou silou a vroucností neutvářelo a nevychovávalo moji duši v létech dětství a mládí, jako Kniha knih... Oč byl by chudší a chladnější můj život, kdybych tehda nebyval s to s bezmeznou vášní vnořiti se

v onen svět, v němž lidé hřešili a vraždili jako za všech dob, ale též tolik milovali, smířovali se a byli obdarováni milostí, a v níž všechno to událo se v řeči, která vzbuzuje naši víru, že se ústy spisovatelů zjevil sám Bůh... Když jsme byli dětmi, nešli jsme na lože s myšlenkami na příští hry a na slávu svých hrdinských činů, ale pod slovy z Knihy knih, které nad námi znělo jako požehnání. A nyní, když nejsme již dětmi, nepotřebujeme již večerního požehnání? Ó odnauč se času! A uč se místo něho znáti věčnost! A máš-li u svého krbu jedinou knihu, jenom Knihu knih, máš dosti věčnosti pro svůj krátký a těžký život!“ (Wiechert, Lesy a lidé.)

*

Když známý švédský spisovatel, *Adolf Strindberg*, byl na smrtelném loži, měl na stolku Písmo sv. a jedině v něm občas četl. A když znamenal, že chvíle smrti se blíží, zavolal svoji dceru, políbil ji a pravil: „Milá Gerto! Jsem na konci života. Životní účet je uzavřen.“ Potom vzal bibli, tiskl ji na prsa a podáváje jí svojí dceři, řekl: „*To je to jediné správné.*“ To byla poslední jeho slova.

Tato slova jsou významná v ústech umírajícího. A tím významnější v ústech muže, který ve svém rušném životě, plném různých překvapujících obrátů, tolik prožil, jako Strindberg. Vyslovují přiznání, které mnohý velký muž již vyslovil: že pravá moudrost a naprostá pravda obsažena je ve svaté, změnám věků nikdy nepodléhající bibli. Jsou četné filosofické spisy, jež chtějí poučovati nás o řádném způsobu života a utěšovati v hořkých jeho chvílích. Jsou psány duchaplně. Chtějí přesvědčovati. Ale žádný z nich nemá tolik vnitřní síly a působivosti na duši, jako bible.

Vzpomínám tu předního křesť. filosofa *Justina*. Prošel všemi soustavami řeckých a římských filosofů. Školou Aristotelovou, Pythagorovou, Platónovou. Ale žádná jej neuspokojila. Nejistota a pochybnosti svíraly jeho duši. Kdysi procházeje se na břehu

mořském, setkal se s vážným starcem a dal se s ním do hovoru. Vypravoval mu o svém životě a svých marných snahách poznati čistou pravdu. Starlec upozornil jej na Písmo sv. A Justin, opatřiv si je, jal se je studovati. Seznámil se se žáky apoštolů a jinými křesťany, kteří mu vysvětlili a doplnili, co v Písmě sv. nebylo mu jasno. Justin stal se křesťanem a neúnavným obhájcem křesťanského učení. Zemřel jako mučedník v Římě r. 166.

Písmo sv. bylo svatou knihou *útěchy, nadšení a síly*. Nerozplývá se v teoriích, v oslňujících frásích. Jeho slova jsou často prostá; nejednou i tvrdá (na př. u starozákonných proroků). Ukazují lapidárními rysy na životech osobností, které líčí, jak Bůh hříchy jednotlivců i národů tresce a odměňuje spravedlnost a ctnost.

„Není žádného důležitého životního problému, který by nebyl v bibli jasně osvětlen. Bůh a svět, Bůh a člověk, život a smrt, jásot i nářek, zářící lesk ctnosti a hřích, černý jako noc, vina a odpuštění, nepokoj srdce a je oblažující klid, odevzdávající se obětavá láska a hanebná zrada, pokušení a vítězství nad ním, pokušení a pád, mužská odvaha a ženská lest, obětavost a sobectví, na nebe útočící vzdor a moudré, tiché odříkání, lidská síla a Boží pomoc, zpřetrhané ďáblovy úklady a odměněná důvěra v Boha, muka pochybností a jejich rozřešení, potoky slz a přízeň nebes, vroucí zbožnost a zoufalé skřípění zubů, zdánlivé vítězství satanovo a konečné vítězství Boží, pozemský zápas dobrých a věčná jejich korunovace, téměř do nekonečna bylo by možno vypočítávati všechny velké životní otázky jednotlivců i lidstva, které svaté knihy Božího zjevení jasně osvětlují.“ (Klug, die ewigen Dinge.)

Není potřebno, abychom často brali do rukou sv. Písmo, které k nám tak poučně mluví? Ztrácíme často čas čtením různých zábavných, mělkých, jenom fantasii rozněcujících a dřímajících vášně probouzejících knih, a přecházíme lhostejně a nevšímavě kolem sv. knihy, z níž vane Duch Boží. Duši svoji napájíme z kalných, otrávených, blátivých vod,

na povrchu tekoucích, a zapomínáme na občerstvujících prameny slova Božího. Nebylo by nejkrásnějším zakončením dne po vykonaných povinnostech, jež den uložil, vzíti sv. Písmo, pookráti čtením některé vhodné kapitoly, jež uklidňuje, obrací mysl k nebesům, a potom s tichým rozjímáním o jejím smyslu a účelu odcházeti na lože? Nechtějme, aby také o nás platila hořká slova proroka Jeremiáše, žalujícího na svůj národ: „*Droje zlé učinil lid můj: mne opustili, studnici vody živé, a kopali sobě cisterny, cisterny rozpukané, kteréž nemohou držeti vody.*“ (Jerem. 2, 13.)

Národohospodářský spisovatel Wilhelm Roscher o bibli. Ve své knize „Geistliche Gedanken eines Nationalökonomen“ praví o Novém Zákoně: „Pro mne jako historika nejjasnějším důkazem Kristova božství je, že svá slova, velkolepého, všeobecného a hlubokého obsahu zpravidla *odívá v nejjednodušší formu*, srozumitelnou každému jen poněkud vyspělému dítěti; a při tom jsou takové hloubky, že i vědecky nejvyspělejší muž nemůže se jí plně dopátrat. V době tak rafinované, převzdělané, v mnohém ohledu již upadající, jaká byla, kdy Kristus vystoupil, je tento způsob mluvy přímo zázrakem.“

O Kristu jako ideálu reformátora napsal Roscher toto: „Spasitel i jako člověk posuzován — jak jej evangelia líčí — je nejvyšším ideálem reformátora. Nejhlubší znalec doby, reformy potřebující, je až do své smrti rozhodný mravokárce její výstřelků. *Při největší činnosti má zároveň nejvyšší trpělivost.* Se svým vlastním vystoupením čeká až do zralého mužského věku. Nejprve omezuje své reformy pouze na nejužší kruh, jen s několika málo výjimkami pouze na údy domu israelského, co potom postupně nejprve Petr, potom Pavel, konečně Jan, na všechno lidstvo rozšířili. Spojoval nejhlubší moudrost s nejprostší popularitou. Nikdy nepovzbuzoval k násilí, ale vrchnosti, proti níž s právnického hlediska mnoho by se mohlo namítati (vysoká rada, prokurátor Pilát), i při jejím bezpráví poslušný a

právě tím — protože, kdo chápe se meče, mečem také zajde — až do nejzazší budoucnosti vždy vítězný.“

O církvi *jako ideálu království Božího na zemi* napsal Roscher toto: „Zda se mi, že křesťansky myšlené království Boží, všechny tři státní formy spojuje v nejideálnějším způsobu. Všemocná neomezená monarchie, neboť její Vladař je vševědoucí, nejvyšš dobrotivý a spravuje svůj lid k opravdovému blahu; pro něj také přinesl největší oběť. Jako nikoho, aspoň na zemi, bezprostředně nenutí, aby zachovával jeho příkázání, tak každý jednotlivý poddaný království Božího může bezprostředně ke svému vladaři přistoupiti. Poněvadž každé lidské duši přiznává nekonečnou cenu, jsou všichni, když tomu jen chtějí, mezi sebou rovnoprávní. A protože na trvalo jen nejlepší nejvíce se uplatní, je v celém jejich poměru něco opravdu aristokratického, aniž by při tom někdy se projevoval sobecký princip vylučování, který ve světovém šlechtictví hraje velikou úlohu.“

K podobenství o vinici poznamenává Roscher toto: „Jak evangelium výhradně staví jednak na vniterné jádro přesvědčení, jednak na Boží milost, to jasně je patrné v podobenství o dělnících na vinici. Není tu žádné stopy, že mají přednost ti, kdo byli nejdříve povoláni a proto též nejdříve přišli. Nemají závistivě hleděti, že Bůh je tak dobrý, poněvadž i oni též Boží dobrotě za vše mají děkovati, co zatím každá pozemská chytrost musí těm, kdo první se hlásí, slibovati větší odměnu.“

Spisovatelka *Anna Schieber* ve svých úvahách „*Stará kniha a její události*“ zabývá se jednotlivými podobenstvími Nového zákona. K podobenství o marnotratném synu poznamenává toto: To je příběh všech příběhů: otec a dva synové. O jednom, pro kterého je otcovský dům příliš úzký jako žalářem a starodávný. Chce do světa. Má k tomu právo, neboť má k tomu své prostředky a žádá je. A moudrý

otec ho nezadržuje. Necháává jej odejít; nehrozí mu: „Ale nechod' mi více na oči, když budeš se svým jménem u konce.“ Propouští jej u vědomí, že je tu někdo, k němuž může se vrátit, do svého domova. Na to ovšem syn nemyslí, když odchází. Snad nechce již nikdy přijít. Jistě že v cizině nepovažuje se za syna domu. Všechny vášně jako divoká zvířata jej strhují. Má přátele, kteří však milují pouze jeho měsíc; a ženy, které pouze ukájejí jeho chvilkovou rozkoš.

A jde to, jak to musilo jít: všechny prameny rozkoše vyschly. Vše pominulo, co se mu zdálo radostnou touhou, a on je chudý, sešlý, opuštěný v cizině, v bídě. Pase vepře, sám ubozší než oni. Neboť ti mají, co vepři k životu potřebují, ale on toho nemá. A tu, o hladu a v bídě vzpomíná a přemýšlí o statcích domova. Cítí vůni chleba, jež jedí dělníci jeho otce, a to v hojnosti. A vůně chleba to je, co je ovzduším domova. V noci ve snách jej obklopuje a když procitne, pálí jej stesk po domově: „Vstanu a půjdu k otci.“ A že je dosti silen, dá se na cestu. —

Zde však vypravování přestává. Ukazuje nyní otce: sledoval v duchu svého syna, provázel jej srdcem. A ví: On se vrátí. A „*vidí jej z daleka*“. Je těžko, nevmysliti se ve všechny jeho duševní stavy. Otec nyní nemůže ještě déle čekat. Vychází ven a jde mu vstříc.

Je sotva události v celém světě, která by tolik jímala, plna neporušitelné spojitosti. Nevrací se žádný vzdorný sebevědomý člověk: „Co jsem v cizině dělal, do toho nikomu jinému nic není; já sám si to zodpovím.“ Jde mu jen o to, aby spojení opět bylo obnoveno, aby byl návrat možný. A on nepřemýšlí o tom, zda je nemužným před otcem se sklonit. Nikoli. Když se pokoří, břímě, které dlouho nosil, spadne s jeho srdce. A není vhodno, aby kdo přihlížel, neboť vše je vlastně důvěrné. Ale že je mnoho takových synů, musí přece býti pověděno, co syn se lkáním vyznal: „*Otče, nejsem hoden.*“ A otec objal jej do svého náručí a přitiskl na srdce. Obojí

musilo tak býti, odchod i návrat. Neboť kdo neodejde, ten se nevrací.

Ale tu je druhý bratr. Ten zůstal doma; je ctnostný. Plnil vždy své povinnosti. A je též přesvědčen, že je daleko lepším synem. To vyplývá z jeho podrážděné, zahořklé rozmluvy s otcem. Chce býti odměněn, chce míti přednost před darebným bratrem. Ale stal se opak. Jakoby se vracel hrdina, vítěz: slavná hostina pro domácí dělníky, ba také hudba a tanec. A pro poběhlíka dokonce nové slavnostní šaty a zlatý prsten na ruku! Jako odměna. Zač? Hořko, hořko. Ale pro něho, který po léta nesl břímě práce, žádný člověk nepřipravuje oslavu. A nyní má se spoluradovati? Toho nemůže nikdo na něm přece žádati. On není milující. A tu ukáže se nyní zdrcující poznání, když otec mu praví: „Ty jsi vlastně nikdy u mně nebyl. Nebylo ti štěstím, že jsi doma, ni bohatstvím, že's byl s námi stále spojen; viděl's jenom povinnost, která chce být odměněna, jen ctnost, která touží být uznána. Tvůj bratr, který chudý a ubohý se vrací, je mnohem mně bližší, mne milující... Dlouho zůstaneme při této události státi, neboť je něčím, čím v tom či onom smyslu jsme sami.“

Výchovný význam bible.

Bible jako pramen zjevení Božího má také pro vypěstění historického chápání dějin a spolu pro rozvoj dějepisectví u křesťanských národů nesmírný význam. *Dr. Willmann* ve své „Didaktice“ praví: „Bible jest kolébkou dějepisectví. Dějiny národů stávají se dějinami světa, jakmile se krystalisují kol posvátných dějin. Bible budí historický zájem a ukazuje na ono „věčně veliké a trvalé“. Ona vede duševní obrazotvornost nad každé „nyní a zde“. Dává nám projít dalekými dobami, a spolu zakotvuje v onom žulovém, věčném základě, v němž není změn.“ (Didaktika; str. 388.)

Právě ta okolnost, že v událostech, které bible vypravuje, bylo viděti ruku Boží, že v nich bylo patrné pronikání věčnosti do věcí časných, učinilo dějiny úcty a paměti hodnými. Proto vyslovují se Mojžíš a Josue, loučíce se s lidem, vždy v dějinných vzpomínkách. A rovněž tak žalmy a proroci. A co pomohlo tak mnohým Židům, zachovati konservativní smysl a svůj svéráz? Co mnohé z nich dosud chrání před splynutím s jinými národy a tím i před zánikem? Je to bible, která jim tak mnohé vypravuje o „Bohu jejich otců“. Poučení národních vůdců Starého zákona, abychom hleděli na dějiny jako na výchovnou, velikou moc, hned také vidíme i v Novém zákoně. Sám Ježíš Kristus dovolává se výroků Starého zákona a jeho proroků. „Nepřišel jsem zákona zrušit, ale naplnit.“ V těch slovech je obsažen všechen smysl jeho poslání. Sv. Petr, Pavel, Štěpán navazují ve svých řečech k Židům a k Židokřesťanům na dějiny.

Bible to byla, která vychovala křesťanské národy k hlubšímu chápání světa a života. Ona vzbu-

dila v nich nového ducha. Jak naivně na př. nazírali Řekové a Římané na dějiny! Oni rádi viděli v nich jenom krásné, a přehlíželi utrpení a jeho smysl. Antika ve svém úzkém pojetí spatřovala v dějinách světa „nekonečné kolotání sobě podobných kruhů a věčný návrat minulosti.“ (Eucken, Grose Denker, str. 145.) Bible a zjevení vstípily však křesťanskému člověku onu faustovskou nepřekonatelnou touhu, volání do dálek a hloubek. Člověk chce tento svět. Bible a zjevení zbystřily lidský zrak, aby viděl temnoty a záhady světa. Učinily člověka milovníkem pravdy a schopným jasně hleděti do celé tragiky života.

Ale zároveň nedala bible člověku hroutiti se pod jasně pochopeným bolem, pod mocným problemem světa a života. Neboť bible a zjevení odpověděly mu na otázku, odkud a kam jde svět a vše, co jest na něm. A tak zajistila člověku vítězství víry nad slepým osudem. „Osud (fatum) byl bezradnému pohanu nutností. Nutnost dostala v mosaismu oko, jež zove se Prozřetelnost; v křesťanství obdržela srdce, co znamená: Věčná vůle svaté lásky.“ (Sailer.)

Proto je bible zároveň nevysychajícím pramenem mravní síly a odvahy k životu, a tak i samým pramenem tělesného zdraví. To je patrné, uvážíme-li, jak dokonávající antika, na př. poslední novoplatonikové trpí prázdnotou a steskem, a jak „na nynější svět, Bohu odcizený, ulehla nesmírná úzkost.“ (Hilty.)

Moderní člověk, který se vmyslíl ve svět bez Boha, cítí živě všechnu tu prázdnotu ve světě i v duši. „Jeho duch, který se zdvihl ve zlatých dnech mohutným plamenem vzhůru, rázem řítí se zoufale dolů, ovanut mrazivým dechem nekonečna.“

Nesmírná cena bible záleží v tom, že ona dogmata zjevení Božího konkrétně, plasticky, názorně a živě líčí na lidech. Ona zákonitost dějin, jak národy povstávají a zanikají, ukazuje na jednotlivých příkladech. Je knihou výchovnou, která různé zásady a zákony líčí na životních událostech, na nichž nejlépe a trvale učí se dítě právě tak, jako dospělý člověk, který vždy myslí konkrétně, na živých a

skutečných příkladech. Sv. Řehoř Veliký přiléhavým podobenstvím ukazuje, jaký význam má Písmo sv. pro ty, kdo jsou „chudí duchem“, ale i pro muže vědy. Praví, že „Písmo sv. podobá se proudu, který je zároveň mělký i hluboký, takže jej beránci přejdou a slonové mohou v něm plovati.“ Slova věčného života jsou všem srozumitelná a přece zase tak hluboká, jako věčnost sama. Duch může se v ně ponořit, ale nikdy nemůže jich vyčerpat.

„Písmo sv. jest očím naší duše jakýmsi velkým zrcadlem, abychom v něm spatřovali svůj vnitřní obraz. V něm jasně spatřujeme ono šeredné i krásné, které je i v nás. Zde pocítujeme svůj pokrok, ale také jak jsme pokroku daleci.“ (Sv. Řehoř Veliký. *Moralia* II. 1.) Písmo sv. ukazuje nám na jednotlivých příkladech propasti, do nichž může se člověk sřítiti. Ale také vrcholy hrdinství, k nimž se může povznést. Ono jedinečně nám líčí duševní pochod pokušení, vznik hříchu a cestu od hříchu k nepravosti a od nepravosti k zatvrzelosti. Proto je nevyčerpatelným zdrojem pro výchovu duše.

Závěrečné slovo.

V životopise zakladatele „Armády spásy“ (Salutistů), generála Bootha, čteme, jaký hluboký dojem působilo čtení bible na vězně v indických žalářích, když k nim přicházel a předčítal jim z bible. „Tak dosavad k nim nikdo nemluvil,“ upřímně mu říkali. V osudech některých biblických osob viděli život vlastní.

Booth často jim připomínal: „Vážíte si zajisté každého listu, který vám, daleko od vás žijícím, zaslali vaši rodiče, bratři, příbuzní, dávní přátelé. Ty listy jsou snad jedinou útěchou ve vaší odloučenosti. A je vaší radostí a touhou, abyste se s nimi jednou zase shledali. Ale co vám dnes chci předčítati, to je list vašeho nebeského Otce, který ni na vás nezapomíná, a je vždy ochoten vás slyšeti a vás za své syny přijati.“ A když takto získal si Booth zájem, ano důvěru vězňů, předčítal jim z bible, četl jim některý kající žalm a tak vracel jejich duše Bohu. Potom zpíval s nimi některou známou zbožnou píseň, modlil se s nimi. Získal Bohu duše, které dávno se jemu odcizily.

Snad i tato cesta vedla by též u nás v donucovacích pracovnách, v káznicích, ve věznicích k lepší výchově těch, kdo se provinili. Tak jednal sv. Jan Bosco, když s plným souhlasem žalární správy vstupoval do věznice turinské, aby duše Bohu často odcizené vracel náboženství. Je to cesta nepřímá, ale snad účinnější, nežli přímý apell vězeňského duchovního na jeho chovance. Dáti Písmo sv. ke čtení provinilcům, je často účinným prostředkem jejich lepší výchovy.

Přední ruský spisovatel *Merežkovský*, nyní v Paříži žijící, napsal ve své knize: „*Kristus nepoznaný*“ o bibli tato krásná slova: „Denně čítal jsem Nový zákon a budu jej čísti, dokud moje oči budou viděti a kde jen bude světlo, ať v záři slunce nebo ve svitu měsíce, za jasného dne či v temnu noci, ve štěstí i v neštěstí, ve dnech zdraví či nemoci, ve věřících či malomyslnějších chvílích, v rozmachu duše či v sklíčenosti. Vždy je mi, jako bych četl něco nového, dříve netušeného; něco, co nikdy nebudu moci proniknouti až do její hlubin a do jejího posledního cíle.

Zlatá ořízka mé bible je již setřena, papír se žloutl, kožená vazba otrhána; hřbet odpadl. Některé stránky jsou roztrženy; měla by býti znovu dána do vazby. Ale nemohu se rozhodnouti a ji dáti z rukou. Lekám se myšlenky, že bych se měl s ní jen na několik dní rozloučiti... Co mají mi dáti do rakve? Bibli. S čím jednou z mrtvých vstanu? S biblí. Co jsem na zemi vykonal? Četl jsem bibli.“

OBSAH.

Úvodem	5
Písmo svaté Starého zákona	14
Písmo svaté Nového zákona	17
Potřeba výkladu	21
Autoritativní výklad Písma sv.	24
Bible — kompendium pro nervově choré .	29
Nejstarší rukopisy — důkazy pravosti Písma sv.	33
Přírodovědecké poznatky a bible .	37
Stvoření světa v náboženské tradici	39
Krása evangelií .	44
Evangelium sv. Marka	46
Evangelium sv. Lukáše .	49
Evangelium čtvrté, sv. Jana	52
Krása Starého zákona	55
Jak máme čísti Písmo sv.	60
Biblické společnosti	66
Kritika bible	69
Jak soudili o významu četby Písma svatého ně- kteří přední spisovatelé	71
Výchovný význam bible	80
Závěrečné slovo	83